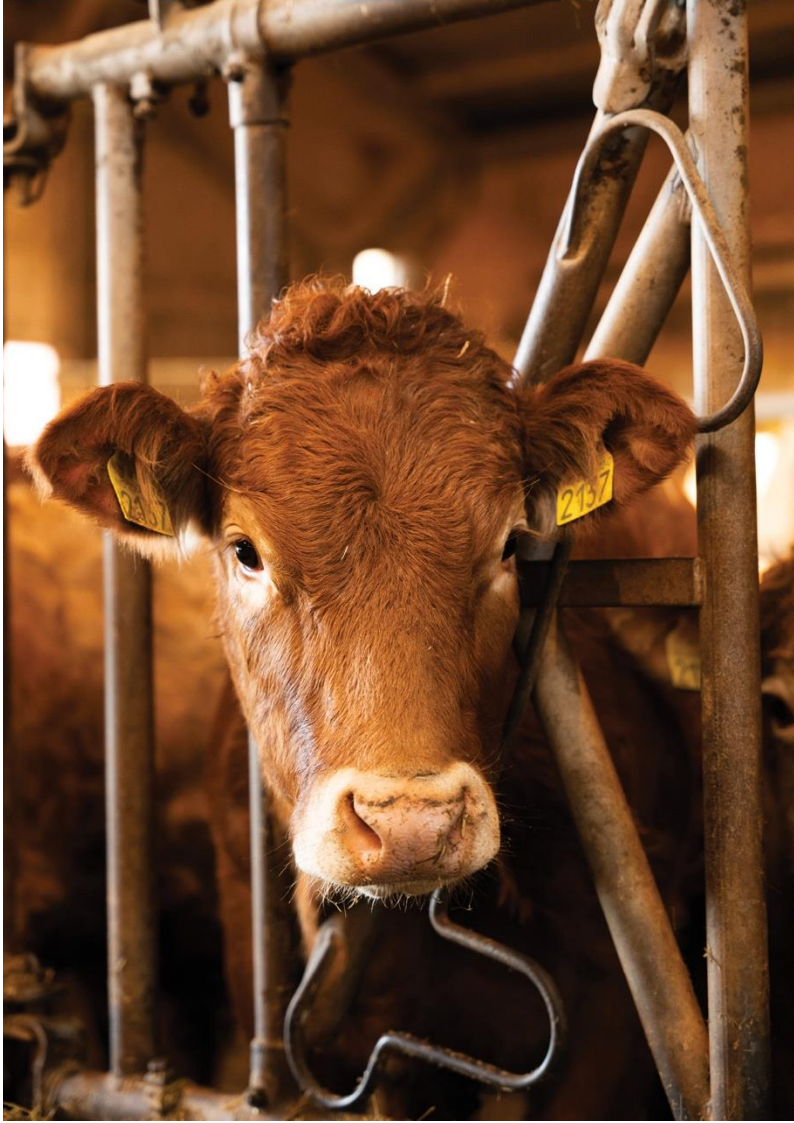

Grunnlagsdokument for 1. halvår 2023

Gjennomsnittlige engrospriser for storfe,
svin, lam og egg.

Nortura
bondens selskap

Styrevedtak i Nortura – 18. oktober 2022

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **storfe** økes med kr 3,50 per kilo, til kr 78,30 per kilo for første halvår 2023

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **gris** økes med kr 3,50 per kilo, til kr 45,00 per kilo for første halvår 2023

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **lam** økes med kr 3,50 per kilo, til kr 82,00 per kilo for første halvår 2023

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **egg** økes med kr 1,00 per kilo, til kr 24,00 per kilo for første halvår 2023

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøtt- og eggbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning ble fattet. Det vises til Nortura Totalmarkeds nettsider: www.totalmarketed.nortura.no

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktig mengde kjøtt av **storfe, gris, sau/lam**, og **egg** til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen er det viktigste verktøyet for å nå dette målet. Engrosprisen skal settes slik at det både kort (førstkommende prisperiode) og mellomlang (2-3 år) sikt gir grunnlag for en best mulig markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid setter for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele verdikjeden frem til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

1 Sammen drag	5
1.1 Pr isvurdering storfe	5
1.2 Pr isvurdering gris	6
1.3 Pr isvurdering lam	7
1.4 Pr isvurdering egg	8
2 Gr unnlagsdokumentets funksjon	9
3 Økonomisk utvikling, rammevilkår og internasjonale forhold	10
3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien	10
3.2 Import, internasjonale rammevilkår og grensehandel	13
3.3 Det internasjonale markedet for kjøtt og egg	18
4 Det norske kjøtt- og eggmarkedet	21
4.1 Norske spisevaner	21
4.2 Den norske konsumenten	23
5 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri	25
5.1 Marked og priser – prognose for 2023	25
5.2 Jordbruksoppgjøret – relevante resultater for kjøtt- og egg næringen	27
5.3 Langtidsutsikter for markedsbalansen i kjøtt- og egg næringen	27
5.4 Prisdannelse for kjøtt og egg	28
5.5 Avregningspris	29
6 Storfe	30
6.1 Marked og pris	30
6.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	33
6.3 Langtidsutsikter for storfe	35
7 Gris	37
7.1 Marked og priser	37
7.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	40
7.3 Langtidsutsikter for gris	42
8 Sau og lam	43
8.1 Marked og priser	43
8.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	46
8.3 Langtidsutsikter for sau og lam	48
9 Egg	49
9.1 Marked og priser	49
9.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	51
9.3 Langtidsutsikter for egg	53

10. Vedlegg	54
10.1 Storfe – planlagt gjennomsnittlig engrospris	54
10.2 Gris – planlagt gjennomsnittlig engrospris.....	54
10.4 Egg – planlagt gjennomsnittlig engrospris	55

1 Sammendrag

1.1 Prisvurdering storfe

Salget av helslakt av storfe forventes å gå ned med om lag 3 % i 2023. Prognosen isolert for 2023 viser et underskudd av ferske slakt på 2 300 tonn. Vi kan forvente et betydelig volum av storfe på reguleringslager ved inngangen til 2023 som følge av redusert salg av helt slakt høsten 2022. Regulerings-lager sammen med norske tilførsler og importkvoter forventes å dekke opp det prognoserte salget i 2023. Med bakgrunn i det svake salget av helt slakt høsten 2022 er det knyttet noe mer usikkerhet enn normalt til salget for 2023.

Det ventes en liten nedgang i tilførslene av norskprodusert storfekjøtt i 2023. Antall melkekyr går nå ned, men det er beregnet en fortsatt økning i ammekubestanden. Den samlede mordyrbestanden ventes å være noe lavere i 2023.

Importvernet for storfe er svakt.

Ut fra forventet salg synes mordyrtallet å være omtrent på et riktig nivå i 2023. Framtidig kumelkbehov samt tilpasninger av blant annet utvikling i melkemengde per ku påvirker behovet for antall ammekyr framover.

For å stimulere til at bonden leverer flere av slaktene i første halvår når etterspørselen er størst, er det en intensjon at de største prisøkningene legges til første halvår. Dette vil over tid bidra til en bedre balansering mellom sesongene.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe i første halvår 2023 økes med kr 3,50 per kilo, til kr 78,30 per kilo.

1.2 Prisvurdering gris

For 2023 prognoses det med en nedgang i salget til og om lag nivået før pandemien, og det forventes om lag markedsbalanse i svinemarkedet. Som for storfe er det knyttet noe mer usikkerhet til salget i 2023, men salget av gris forventes å påvirkes mindre enn storfe som følge av redusert kjøpekraft.

Trenden med økt effektivitet i svineproduksjonen forventes å fortsette. Nedgangen i bedekningene er imidlertid noe større enn prognosert effektivitetsøkning. Prognosen viser en nedgang i tilførslene på 1 prosent i 2022, og en mindre nedgang i 2023.

Tilpassinger til nytt konsesjonsregelverk gir ikke rom for økte konsesjonsgrenser.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris i første halvår av 2023 økes med kr 3,50 per kilo, til kr 45,00 per kilo.

1.3 Prisivurdering lam

Det var tomme reguleringslagre ved inngangen til 2022, og det ventes små mengder på lager ved utgangen av året. Utsatt slakting har gitt noe lavere salg i sesongen, men det forventes at det ikke vil bli fryst inn mye lam eller sau i 2022. Salget for 2023 forventes å gå tilbake med 2 prosent.

Tall pr. 1 mars 2022 viser en nedgang i antall søyer på 1,5 prosent fra 2021. Det ventes en litt mindre nedgang i 2023. Markedet for sau og lam prognoseres å være i bra balanse i 2023.

Sauebestanden synes å være på et riktig nivå og det må være en ambisjon å beholde dagens kapasitet.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam i første halvår av 2023 økes med kr 3,50 per kilo, til kr 82,00 per kilo.

1.4 Prisivurdering egg

Salget av egg er relativt stabilt. For 2023 er det forventet en svak vekst som i stor grad følger befolkningsveksten.

Det er et stort overskudd av egg i markedet. Overskuddet i 2022 ville blitt på om lag 3 000 tonn før tiltak. Nærmere 2 800 tonn av overskuddet er tatt ut og avtalt fjernet ved bruk av førtidsslakting og ca. 400 tonn noe av overskuddseggene er anvendt til miljøfôr.

For 2023 viser prognosen et overskudd før tiltak på 2 600 tonn. Det blir gjennomført midlertidig opphold i eggproduksjonen som midlertidig gir bedre markedsbalanse for 2023.

Det er svært viktig at vi unngår ytterligere nyetableringer i en næring som nå sliter med en betydelig overproduksjon. Det vil ramme alle produsenter. Tiltaket med midlertidig opphold i eggproduksjonen vil ikke gi bedring i markedsbalansen over tid.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg i første halvår 2023 økes med kr 1,00 per kilo, til kr 24,00 per kilo.

2 Grunnlagsdokumentets funksjon

I grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsettelsen av planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008-2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009 – endringer i statsbudsjettet m.m. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg underlegges den volumbaserte markedsordningen, jfr. Prop. 164S (2012-2013). Med virkning fra 1. juli 2021 ble gris underlagt volumbasert markedsordning, jfr. Prop. 200S (2020-2021).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for prosessen fram mot beslutning blir det utarbeidet et grunnlagsdokument.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) er den halvårslige gjennomsnittsprisen på hele slakt og egg. Engrosprisen er lik prisen det selges til industrikunder for, eller når det går videre til foredling i Nortura. Engrosprisen skal i prinsippet kunne dekke kostnader som påløper fram til et dyr er ferdig slaktet og henger på krok, eller eggene er sortert på brett. Det omfatter bl.a. kostnader for inntransport, slakting av dyr og sortering av egg.

Både bonden og Nortura opplever store kostnadsøkninger på viktige innsatsfaktorer. I slakteri- og pakkerilledet er det energiprisene både på inntransport og slakting/sortering som har hatt kraftigst økning siden i fjor høst. I tillegg forventes det et lønnsoppgjør som vil påvirke kostnadsbildet. Slike kostnadsendringer må reflekteres i nettonoteringen¹ og medfører at endringen i avregningsprisen ofte blir annerledes enn endringen i engrosprisen. Den ekstraordinære kostnadsveksten vi står overfor vil påvirke hvor mye avregningsprisen til bonden vil øke fra 2. januar.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å vurdere relevante forhold for Norturas fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris. Styrken i importvernet, salgsutvikling for de ulike dyreslagene, markedsbalanse og kostnadsutvikling er viktige forhold som inngår i vurderingene. Dette dokumentet er grunnlag for beslutning av planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe, gris, lam og egg i første halvår 2023.

¹ For nærmere om nettonoteringen og avregningspris, se kapittel 5

3 Økonomisk utvikling, rammevilkår og internasjonale forhold

Norsk økonomi har de siste årene vært preget av uforutsette og relativt drastiske hendelser som har påvirket både tilførselen og etterspørselen etter viktige varer. Pandemien og de nødvendige restriksjonene fra norske myndigheter la en demper på den økonomiske aktiviteten. Aktiviteten plukket seg imidlertid raskt opp igjen etter gjenåpningen, godt hjulpet av økonomisk politikk som begrenset den negative effekten av nedstengingen. Den senere tiden har aktiviteten vært svært høy, arbeidsledigheten lav og det har vært stor prisvekst. Pandemien påvirker fortsatt internasjonal frakt av varer, samtidig som krigen i Ukraina og andre forhold har bidratt til rekordhøye priser på en rekke råvarer.

Norske bønder er blant yrkesgruppene som merker de høye prisene i størst grad da de er særlig avhengig av kunstgjødsel, drivstoff, strøm og fôrvarer i sin drift. Norske forbrukere opplever svekket kjøpekraft, noe som kan påvirke forbruket av kjøtt.

3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien

Siden gjenåpningen etter pandemien har den økonomiske aktiviteten i Norge vært høy. Den norske økonomien har opplevd en prisvekst klart over inflasjonsmålet, og arbeidsledigheten har vært lav og fallende. Situasjonen har vært lik for mange av våre handelspartnere, noe som har medført at økte priser på varene vi importerer har bidratt til økt inflasjon i Norge. Den høye aktiviteten har gjort den nødvendig for den norske sentralbanken å «trekke i bremsen» ved å gjennomføre flere rentehevinger og signalisere ytterligere renteøkninger i fremtiden.

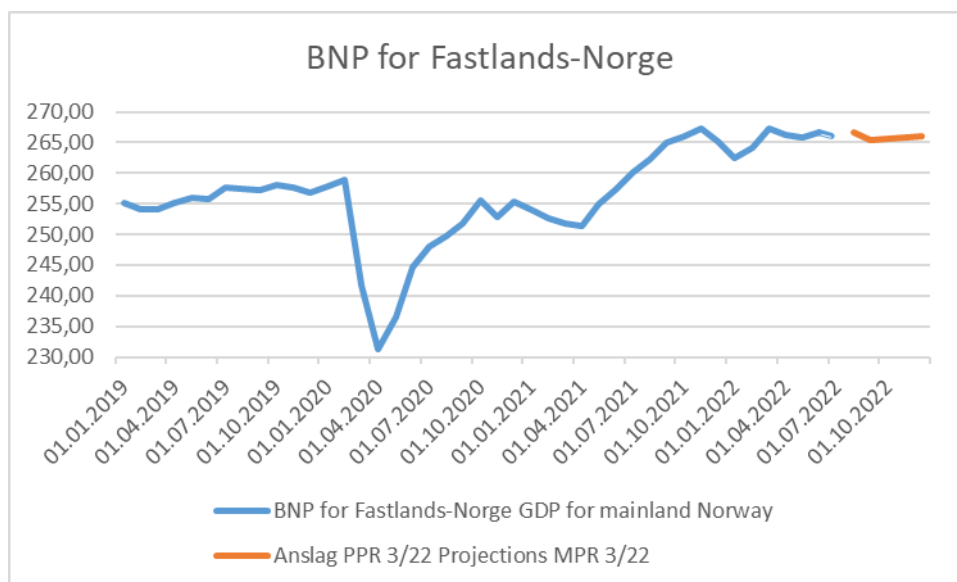
3.1.1 Økonomisk aktivitet og sysselsetting²

Arbeidsledigheten er svært lav, og økonomien er bra. Sysselsettingen har økt med 1,5 prosent og kommer på tross av svak utvikling i BNP på 0,25 prosent for Fastlands-Norge. Dette innebærer at produktiviteten har falt. I løpet av våren og sommeren har veksten i BNP falt og er lavere enn mars i år. Dette skyldes markert fall i varehandel, men også fall i tjenesteproduksjonen. Det forventes at aktiviteten vil falle ytterligere gjennom høsten og vinteren. De husholdningsrettede tjenesteyterne venter at sterk prisvekst og høyere rente vil dempe etterspørselen fra husholdningene. Bygg og anleggsnæringen anslår et betydelig fall i aktiviteten som følge av høye byggekostander. Investeringer knyttet til klimaomstilling og investering i petroleumsnæringen vil bidra til å løfte veksten i årene fremover. Det anslås at BNP for fastlands- Norge faller neste år før aktiviteten gradvis tar seg opp igjen i årene fremover.

Det ventes nær nullvekst i den økonomiske aktiviteten resten av året. Gjeninnhenting etter koronapandemien preger det samlede vekstbildet. Det er privat konsum etterfulgt av eksport som bidrar til å løfte veksten. Samlet sett anslås det at BNP øker med 2,8 prosent i år. Fremover ventes det høyere prisvekst og høyere rente som reduserer husholdningenes konsum neste år.

² «Pengepolitisk rapport med vurdering av finansiell stabilitet 3/22 september»

Sysselsettingen har økt betydelig det siste året og en høy andel av befolkningen er i jobb. Foreløpige tall tyder på at sysselsettingen fortsatte å øke i juli. Sysselsettingen anslås å endre seg lite de neste månedene, men med noe svakere vekst. Det anslås at arbeidsledigheten vil øke gradvis fremover og nå toppen i 2024 med en arbeidsledighet på om lag samme nivå som før pandemien.

Figur 1 – utvikling i BNP – tallene ligger i «tallsett til figurer i PPR»

Det er sannsynlig at redusert kjøpekraft blant mange nordmenn kan få innvirkning på kjøttforbruk og handlemønster. Tall fra Forbrukerforskningsinstituttet SIFO (SIFO RAPPORT 8 -2022) viser at i august 2022 befinner 130 000 hushold (fem prosent) seg i alvorlige økonomiske vanskeligheter (må velge mellom strøm og mat), og ytterligere 280.000 (11 prosent) sliter økonomisk. Dette er en dobling fra året før. Samtidig har andelen økonomisk trygge hushold falt fra to tredjedeler til i underkant av 50 prosent. Når det gjelder mat, har litt over fire av ti hushold gjort en innstramming av matbudsjettet. Den vanligste strategien er å redusere utgiftene ved å kjøpe billigere matvarer og handle der prisene er lave. Disse undersøkelsene ble gjennomført før de siste rentehevingene.

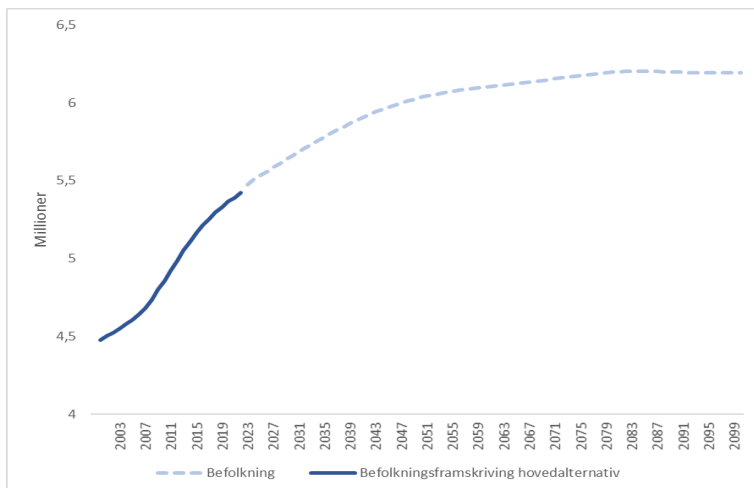
3.1.2 Befolkningsvekst

Kjøtt- og eggkonsumet per person i Norge er relativt stabilt, men har de siste årene vært noe fallende. Konsumet påvirkes i mindre grad enn mange andre kjøpsbeslutninger av *normale* endringer i disponibel inntekt og pris. Relativt stabilt konsum og lav priselastisitet gjør befolkningsveksten til en av de mest sentrale parameterne når totalkonsumet skal estimeres på kort og mellomlang sikt. I 2021 var befolkningsveksten på 0,63 pst., og folketallet ved inngangen til 2022 var på 5 425 270.³ Økningen i befolkningen kom som følge av et fødselsoverskudd på 14 000 personer og en nettoinnvandring på om lag 20 000 personer. Den norske befolkningen økte med 10 000 personer mer i 2021 enn i 2020, noe som i stor grad

³ SSB, «Befolkning», kildetabell 01222 og 06913

skyltes økt innflytting da samfunnet gradvis åpnet opp. Ifølge FN har krigen i Ukraina medført at ti millioner mennesker er på flukt og at over fem millioner mennesker har flyktet ut av landet. Den norske regjeringen har anmodet norske kommuner om å ta imot 35 000 flyktninger i 2022. Til sammenligning økte den norske befolkningen med 33 000 fra 2018 til 2019 og 39 000 fra 2019 til 2020.

I juli 2022 la Statistisk Sentralbyrå fram tre ulike scenarier for utviklingen i folketallet fram til år 2100. Hovedalternativet viser en befolkningsvekst gjennom århundret fra dagens 5,4 mill. til 6,2 mill. innbyggere i 2100⁴. Hovedalternativet viser en økning i befolkningen på i underkant av 50 000 i 2022 og at veksten gradvis vil avta.

Figur 2 – Nasjonal befolkningsframskriving. Hovedalternativ. 2000-2100. Kilde: SSB

Pandemien la en betydelig demper på den norske reiseaktiviteten. Færre utenlandsreiser betydde at en større andel av befolkningen til enhver tid var i Norge, noe som bidro til økt innenlands salg av kjøtt og egg. Gjenåpningen har betydd økt reiseaktivitet noe som demper innenlands etterspørsel etter matvarer. Antall utenlandsreiser er imidlertid et godt stykke unna nivået vi så før pandemien. Det er vanskelig å vite om pandemien har gitt varige endringer for nordmenns reisemønster, men det forventes at nivået på reisingen fremover vil ligge betydelig over det man opplevde i 2020 og 2021. Sommeren 2022 reiste 0,70 mill nordmenn på utenlandsreise, noe som er lavere enn i årene før pandemien. Streik i flybransjen bidro trolig sterkt til dette.

3.1.3 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden er definert som hvor stor andel norskproduserte matvarer utgjør av matvareforbruket, regnet på energibasis. Selvforsyningsgraden påvirkes av flere forhold, hvor både markedsmessige og naturlige svingninger i norsk produksjon gjør seg gjeldende. Endringer i klimatiske forhold, priser, kvalitetskrav, landbrukspolitiske virkemidler, handelspolitiske forhold, forbrukerpreferanser mm. påvirker alle hvor stor del av maten vår som produseres i Norge. Selvforsyningsgraden tar ikke hensyn til muligheten til å legge om produksjon og forbruk, og gir derfor kun et bilde av dagens selvforsyningsgrad, ikke selvforsyningsvevnen. En krisesituasjon vil ofte også medføre endringer i

⁴ SSB «Framskrevne befolkningstall 2020-2200, kildetabell 12881

produksjonspotensialet på grunn av redusert tilgang på maskiner, redskap, reservedeler, drivstoff, gjødsel og andre driftsmidler. I 2020 var selvforsyningsgraden 46 pst. ifølge NIBIO. I 2017 var selvforsyningsgraden 50 pst. Om man i utregningen tar hensyn til at en del av fôret importeres, og trekker fra dette, er den norske selvforsyningsgraden 40 pst. Norsk matproduksjon er også avhengig av andre innsatsfaktorer fra utlandet enn importerte råvarer til kraftfôrproduksjon. Koronapandemien og krigen i Ukraina har tydelig vist Norges avhengighet av importerte råvarer og arbeidskraft, og at hendelser i det internasjonale markedet får konsekvenser også for matvaremarkedet i Norge og det norske landbruket. Regjeringen har som et av sine mål for landbruket at selvforsyningsgraden skal økes til 50 pst., korrigert for import av fôrvarer.

3.2 Import, internasjonale rammevilkår og grensehandel

Jordbruket i Norge er sterkt preget av landets geografi og klima. Et generelt høyt kostnadsnivå og høye krav til kvalitet bidrar også til å gjøre det utfordrende å konkurrere på pris med utenlandske produsenter. Sammen med offentlig næringsstøtte og markedsreguleringen, bidrar importvernet til å opprettholde norsk produksjon av landbruksprodukter og de positive ringvirkningene dette medfører. En gradvis svekkelse av importvernet har bidratt til at jordbruket i økende grad møter konkurranse fra internasjonale produsenter. Importvernet og konkurransesituasjonen setter klare begrensinger for pris- og produksjonsvekst i det norske jordbruket. For husdyrproduksjonen er importvernet svakt for egg og eggprodukter, helslakt av storfe og gris og ulike stykningsdeler som bl.a. sideflesk. Hurdalsplattformen stadfester at importvernet skal sikres og at det skal sørges for at det ikke svekkes når man inngår nye handelsavtaler.

Tollbehandlingen av importert kjøtt og egg kan kategoriseres i fire hovedgrupper; import til full toll, redusert toll gjennom handelsavtaler, administrativt nedsatt toll og grensehandel. I tillegg opplever norske bønder og næringsmiddelindustri et press igjennom import av bearbejdede produkter. Svakt importvern og underfinansiering av RÅK-ordningen (råvarepriskompensasjon) begrenser i perioder mulighetene for økt prisuttak i markedet og omfanget av norsk husdyrproduksjon. I årets jordbruksoppgjør ble det avtalt at tilskuddet til RÅK-ordningen skal økes med 49 millioner kroner fra 2023.

3.2.1 Import til full toll

Fra slutten av juni 2022 styrket den norske kronene seg mot euroen. Mot utgangen av august snudde denne trenden og kronene har siden da svekket seg mot euroen. Tilnærmet samme utvikling har man opplevd mot den amerikanske dollaren. Sett under ett har den norske kronen svekket seg noe siden forrige fastsettelse av PGEer, noe som isolert sett bidrar til en svak styrking av tollvernet. Vi registrerer at det er ulik prisutvikling i EU og andre internasjonale markeder som følge av krigen i Ukraina. Norske bedrifter importerer i stor grad fra EU.

Ser vi nærmere på de ulike dyreslagene har prisen i EU på helt slakt av gris økt noe. Prisen på de enkelte stykningsdelene utvikler seg noe ulikt. Spekk og skinke har falt noe i pris. Sett i forhold til norske priser er det i dag billigere å importere blant annet sideflesk og 6% sorteringskjøtt til full toll fremfor å kjøpe norsk vare.

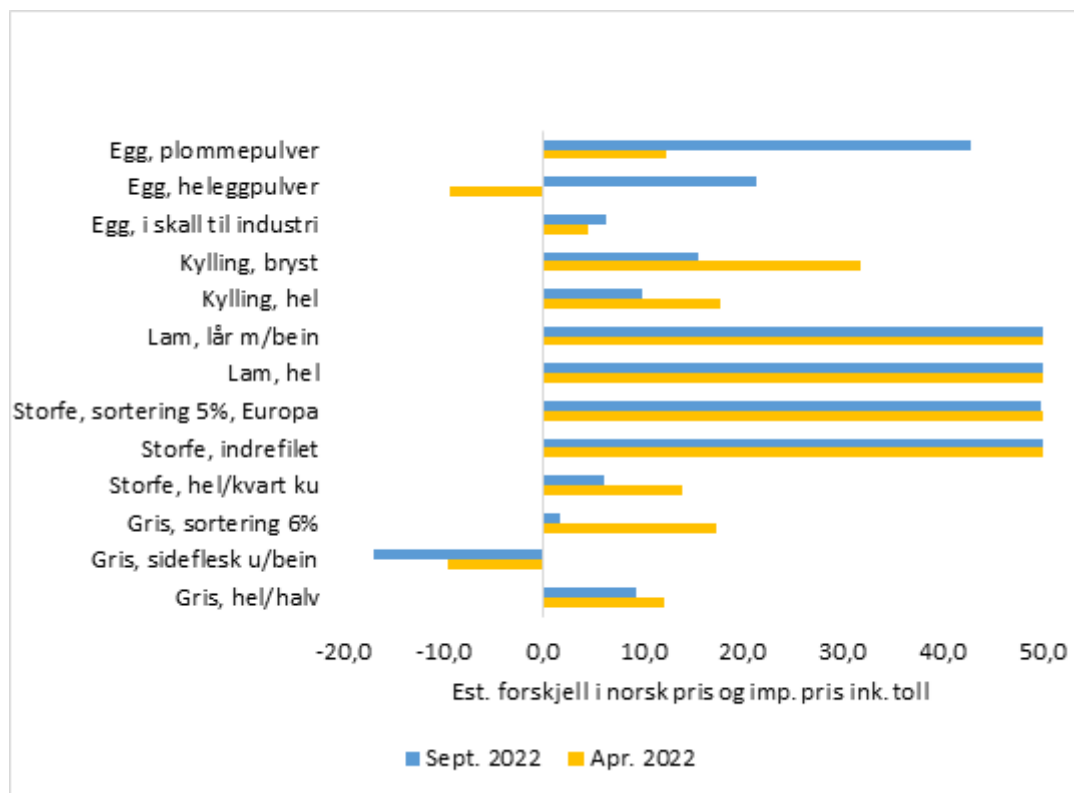
Når det gjelder storfe har prisen falt på helt slakt og de fleste stykningsdelene. Sett i forhold til norske priser er tollbeskyttelsen god på biff og filet fordi disse har prosent-toll. Tollbeskyttelsen er nå svak på helt slakt, og dette vil begrense mulighetene i det norske markedet fremover.

Internasjonale priser på helt slakt av lam har falt, mens fåresorteringer og lammelår har økt noe. Grunnet prosent-toll og høye internasjonale priser er tollbeskyttelsen god for lam.

Prisen på stykningsdeler av kylling har falt, noen som gjør tollvernet svakere enn i forrige halvår. Prisen på kylling er fortsatt høyere enn normalt i EU, noe som gir god beskyttelse.

Det har vært en betydelig prisoppgang på eggprodukter i EU. Dette gjør at en midlertidig har et styrket tollvern for norske eggprodukter.

Kort oppsummert er det tydelig at prosent-toll gir en god beskyttelse mot import for husdyrprodukter. Vi er nå tilbake til at svakt tollvern på storfe vil være en utfordring for en riktig og nødvendig prisutvikling på norsk storfe fremover.

Figur 3 – Tollbeskyttelse av et utvalg av norske husdyrprodukter ved import til full toll

3.2.2 Redusert toll gjennom handelsavtaler

3.2.2.1 WTO

WTO-avtalen setter den ytre rammen for internasjonal handel mellom de 164 medlemslandene. Dette innebærer at avtalen også setter rammen for det norske importvernet. Norge har gjennom WTO bundet seg til en øvre grense for hvor høy importtoll

som kan ilegges ulike varer, men forbeholdt seg retten til å velge prosentvis eller spesifikk toll for en rekke landbruksvarer. De bundne tollsatsene varierer mellom ulike varer og varegrupper, men ikke mellom import fra ulike handelspartnere, da likebehandlingsprinsippet er en av WTO-avtalens bærebjelker. Norge har også bundet seg til ulike importkvoter med redusert eller ingen toll som medlemslandene i WTO kan benytte. WTO-sikkerhetsmekanismene åpner likevel for å fravike de øvre tollsatsene og innføre beskyttelsestiltak i tilfeller der det skjer en plutselig og stor økning i importen av en landbruksvare.

Alle avgjørelser i WTO tas ved enstemmighet av de 164 medlemslandene. Dette, og at forhandlingene omfatter over 20 handelsrelaterte temaer, har bidratt til at den siste forhandlingsrunden (Doha-runden) har pågått siden 2001 uten at man har klart å slutføre forhandlingene. Den 12. ministerkonferansen ble gjennomført i Genève i juni 2022.

3.2.2.2 EØS-avtalen

EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. Avtalen innlemmet Norge i EUs «indre marked» med fri flyt av varer, tjenester, personer og kapital, forutsatt en del felles regelverk og standarder, herunder felles regelverk for sanitære, fytosanitære og tekniske tiltak. Norge er imidlertid ikke en del av EUs tollunion, og har derfor ikke felles handelspolitikk (f.eks. tollsatser) overfor tredjeland. Jordbruksvarer og sjømat omfattes ikke av avtalens regler for «det indre marked» og er ikke en del av den frie vareflyten. Handelen med enkelt jordbruksvarer er imidlertid en del av avtalen gjennom protokoll 3 og artikkel 19.

Protokoll 3 i EØS-avtalen

Protokoll 3 i EØS-avtalen omfatter handel med RÅK-varer (bearbeidede landbruksvarer med råvarepriskompensasjon), og er utformet med mål om å konkurranseutsette industriledet, samtidig som primærprodusentene skjermes. Dette gjøres ved at bestemte råvarer i de bearbeidede landbruksproduktene ilegges toll ved import til Norge. Tollens størrelse bestemmes ut ifra andelen tollberettiget råvare i ferdigproduktet. I tillegg får råvarer i norskproduserte bearbeidede produkter et RÅK-tilskudd, en råvarepriskompensasjon, for å utjevne råvareprisforskjellen mellom Norge og EU. Norges høye konstansnivå og ulikheter i kvalitet og sortiment gjør likevel at importen av RÅK-varer til Norge stadig øker. Midlene som myndighetene bruker til prisutjevning gjennom RÅK-ordningen rekker i dag kun til å styrke konkurransekraften til et begrenset antall produkter, mens andre produkter blir utkonkurrert på pris av importprodukter.

Artikkel 19 i EØS-avtalen

Artikkel 19 etablerer en rekke tollkvoter med redusert eller ingen toll, samt gjensidig tollfritak eller redusert toll på ulike basis landbruksprodukter. Handelsbetingelsene for landbruksprodukter skal gjennomgås med jevne mellomrom, i teorien hvert andre år. Siste avtale trådte i kraft 1. oktober 2018 og var fullt ut gjeldende fra 1. januar 2019. I avtalen ble kvoten for storfekjøtt økt til 2 500 tonn, en ribbekvote ble etablert som åpner for import av 300 tonn ribbe i desember med en toll på 15 kroner per kilo og kvotene for kylling, skinke, pølser og andebryst ble økt noe. Totalt ble importkvotene for kjøttprodukter økt med 2 550 tonn. Det er ikke gitt konsesjoner til EU for handel med kjøtt av sau eller lam. For ost ble den

tollfrie kvoten økt med 1 200 tonn til 8 400 tonn, der 700 og 500 tonn av økningen skal fordeles etter henholdsvis auksjon og lisensiering. Kvotene for salat og potteplanter ble også økt.

3.2.2.3 GSP

I tillegg til WTO, EØS og bilaterale frihandelsavtaler gir Norge tollpreferanser gjennom den norske GSP-ordningen (General System of Preference). OECDs utviklingskomité har utviklet en liste (DAC-listen) som deler land som mottar offisiell bistand inn i grupper ut fra deres økonomiske situasjon. I utgangspunktet omfatter GSP-ordningen alle land på DAC-listen, men land tas ut av GSP-ordningen hvis landet inngår en frihandelsavtale med Norge. Basert på grupperingen av DAC-listen og endringene i den, gir Norge GSP-landene ulike ensidige tollpreferanser. GSP-ordningen innebærer at varer fra utviklingsland ilegges lavere toll, enten generelt eller gjennom kvoter. De fattigste landene, samt noen lavinntektsland, har tollfrihet for alle varer solgt til Norge. F.o.m. juli 2022 tas Uruguay ut av GSP-ordningen. En stor andel av storfekjøttet som er importert gjennom tollkvoten for GSP-land har historisk kommer fra Uruguay.

3.2.2.4 Bilaterale handelsavtaler

På tross av likebehandlingsprinsippet åpner WTO-avtalen for at medlemmene kan inngå handelsavtaler hvor partene gir hverandre eksklusive preferanser, så lenge en stor nok andel av handelen liberaliseres. Utfordringen med å enstemmig enes i WTO har ført til at mange land inngår handelsavtaler seg imellom. Dette gjelder også Norge og EFTA, som aktivt arbeider for å framforhandle nye handelsavtaler og reforhandle de eksisterende. Norge har gjennom EFTA-samarbeidet inngått 30 bilaterale frihandelsavtaler med til sammen 41 land. Av disse er avtalene er avtalene med Den sørafrikanske tollunionen, Mercosur⁵, Storbritannia og avtalen med de andre EFTA-landene særlig relevant for handel med kjøtt og egg. Det er i dag pågående forhandlinger med India, Kina, Malaysia, Moldova og Vietnam. Hurdalsplattformen stadfester at det skal legges til rette for nye handelsavtaler hvor man ivaretar norske interesser, herunder norske landbruksinteresser. Hurdalsplattformen stadfester også at man skal sikre at tollvernet ikke svekkes når man inngår nye handelsavtaler.

	WTO	EU	ISLAND	SACU	GSP/MERC OSUR	UK	TOTALT
Storfe	1 084	2 500		4 756	665		9 005
Svin	1 381	900				150	2 431
Småfe	206		600	530			1 336
Kylling	221	950			300	158	1 629
Egg	1 295	290				48	1 633

Tabell 1 – Oversikt over gjeldende importkvoter for kjøtt (omregnet til helt slakt) og egg i tonn.

I tillegg til importkvotene vist over finnes det noen mindre importkvoter for bearbejdede kjøttprodukter, svinelever og halalkjøtt. Norge importerer også om lag 700 tonn spekk årlig.

⁵ Gjenstand for teknisk og juridisk gjennomgang og har ikke tredd i kraft

Ikke alle kvotene blir fullt utnyttet hvert år. Dette skyldes både markedssituasjonen i Norge og i opprinnelseslandet, samt forbrukerpreferanser.

3.2.3 Administrativt nedsatt toll

I perioder hvor innenlands produksjon ikke dekker etterspørselen og importkvotene i stor grad er utnyttet, kan tollsatsen administrativt settes ned for en avgrenset periode.

Administrativt nedsatt toll bidrar til at økt etterspørsel i Norge raskt kan møtes uten at midlertidige endringer presser fram en norsk produksjon som er så stor at man ikke får avsetning for den i framtiden. Nortura og andre aktører kan anmode om tollnedsettelse, men det er Landbruksdirektoratet som avgjør om anmodningen tas til følge etter en vurdering av behovet i hvert enkelt tilfelle.

3.2.4 Grensehandel⁶

Forut for nedstengingen av samfunnet gjennomførte nordmenn nærmere 10 millioner dagshandleturer til utlandet. Over 90 pst. av disse var til Sverige, hvor Strømstad sto for 50 pst. Helsedirektoratet har i rapporten «Utviklinger i norsk kosthold 2020» fått NIBIO til å beregne engrosforbruket av kjøtt (inkludert spiselige biprodukter) som kommer fra grensehandel. Anslaget er noe usikkert, men viser at grensehandelen sto for om lag 6 pst. av det totale engrosforbruket av kjøtt i Norge før pandemien⁷. Dette tilsvarer nærmere 4 kilo kjøtt per person årlig.

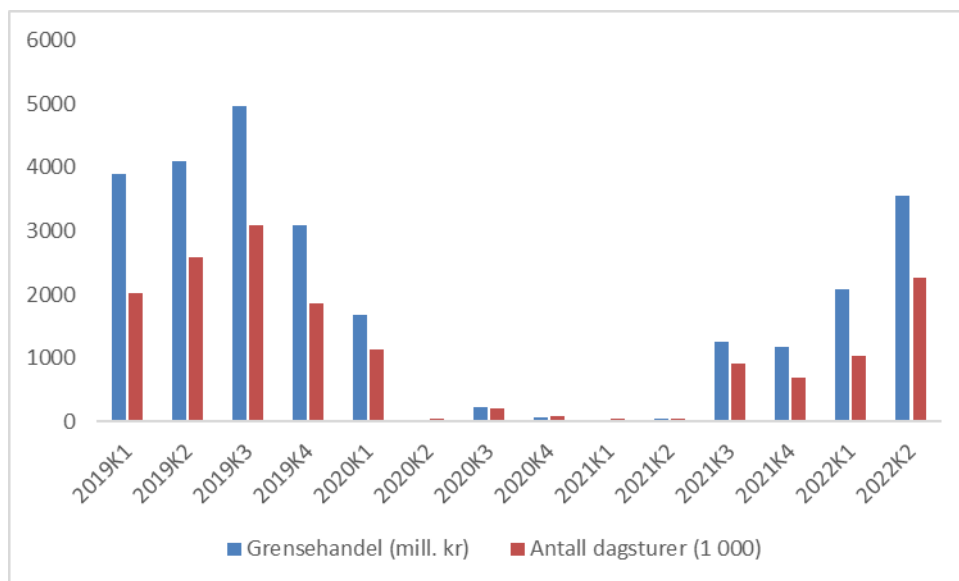
Reiserestriksjoner førte til at brorparten av grensehandelen falt bort i 2020 og 2021. I 2020 ble grensehandelen redusert til rett i underkant av 2 mrd. kroner, 12,3 pst. av verdien av grensehandelen året før. Grensehandelen var noe høyere i 2021, men fortsatt marginal sammenlignet med 2019. Reduksjonen i grensehandelen og endret forbruksmønster bidro til økt produksjon og omsetning av dagligvarer i Norge. Det var en særlig stor økning i omsetningen av dagligvarer og alkohol i grenseregionene, der Halden, Fredrikstad, Sarpsborg, Moss og Kongsvinger toppet statistikken.

Tall fra SSB viser at grensehandelen økte kraftig i andre halvår 2021 og nå ikke er langt unna nivåene vi så før pandemien. DNBs innsikt⁸ basert på deres kunders kortbruk viser at nordmenn la igjen rundt 1,5 mrd. kroner på dagsturer til Sverige i første kvartal 2022. Til sammenligning var det tilsvarende tallet i overkant av 2 mrd. i første kvartal 2019. Ser man dette i sammenheng med tall fra 2020 og 2021 er det mye som tyder på at grensehandelen er på vei til tilbake til nivået før pandemien. DNBs tall viser at syv av ti kroner nordmenn bruker på grensehandel er innenfor kategorien mat og drikke. Basert på veksten i innenlands salg av kjøtt under pandemien, justert for andre effekter av pandemien, viser Totalmarkeds prognosemodeller at salget økte med 6-7 pst. under pandemien som følge av redusert grensehandel, noe som stemmer godt med de rundt 20 millioner kiloene kjøtt NIBIO anslår.

⁶ SSB «Grensehandel», kildetabell 08460

⁷ Helsedirektoratet «Utvikling i norsk kosthold 2021», Rapport IS-3020

⁸ DNB Innsikt «Nordmenns grensehandel – dagsturer til Sverige»

Figur 4 – kildetabell 08460

3.3 Det internasjonale markedet for kjøtt og egg

Norske engrospriser på kjøtt og egg påvirkes ikke direkte av den internasjonale handelen med kjøtt og egg, men indirekte gjennom at konkurransebildet og den underliggende prisveksten hensyntas når norske priser settes. Det er begrenset tilgang på øyeblikksinformasjon om den totale globale handelen med kjøtt og egg, men bl.a. FNs organisasjon for ernæring og landbruk, FAO, publiserer med jevne mellomrom markedsrapporter, sist en rapport som beskriver markedet i 2021. Det overordnede bildet for 2021 var at prisene sett under ett steg betydelig på grunn av begrenset tilførsel fra ledende eksportland. Den totale globale tilførselen av kjøtt økte, drevet frem av økte produksjon av gris. Internasjonal handel med kjøtt økte også i 2021, men med en noe lavere takt enn tidligere. Første halvår i 2022 økte de internasjonale prisene sett under ett, drev frem av vekst i prisene på svin og fjørfe. Prisen på storfe flatet ut, men prisen på småfe har falt siden den nådde et toppnivå høsten 2021.

3.3.1 Global handel⁹

Internasjonale kjøttpriser sett under ett økte betydelig i 2021, opp 12,2 pst. fra året før. I 2022 har de fortsatt å øke og hittil i år har prisene for kjøtt økt med 9,42 prosent. Prisen for fjørfe og gris har økt betydelig, mens verdensmarkedsprisen for gris er tilnærmet uendret. For småfe har prisen vært fallende i 2022 med en reduksjon på 4,7 prosent. Lav tilførsel til eksportmarkedet fra noen av de største produsentene er en viktig drivende faktor for prisoppgangen. Dette skyldes mange faktorer, men hovedsakelig begrensede tilførsler pga. økte priser på innsatsfaktorer som fôr og energi og sykdomsutbrudd.

For storfe skyltes begrensningene i tilførselen særlig en lavere enn normal produksjon i Sør-Amerika, samt at mange produsenter i Oseania har fokusert på å øke antall kyr. For fjørfe kjøtt er det kraftig prisøkning på kraftfôr og redusert produksjonsøkning på grunn av

⁹ FAO «Food Outlook- Biannual report in global food markets», juni 2022

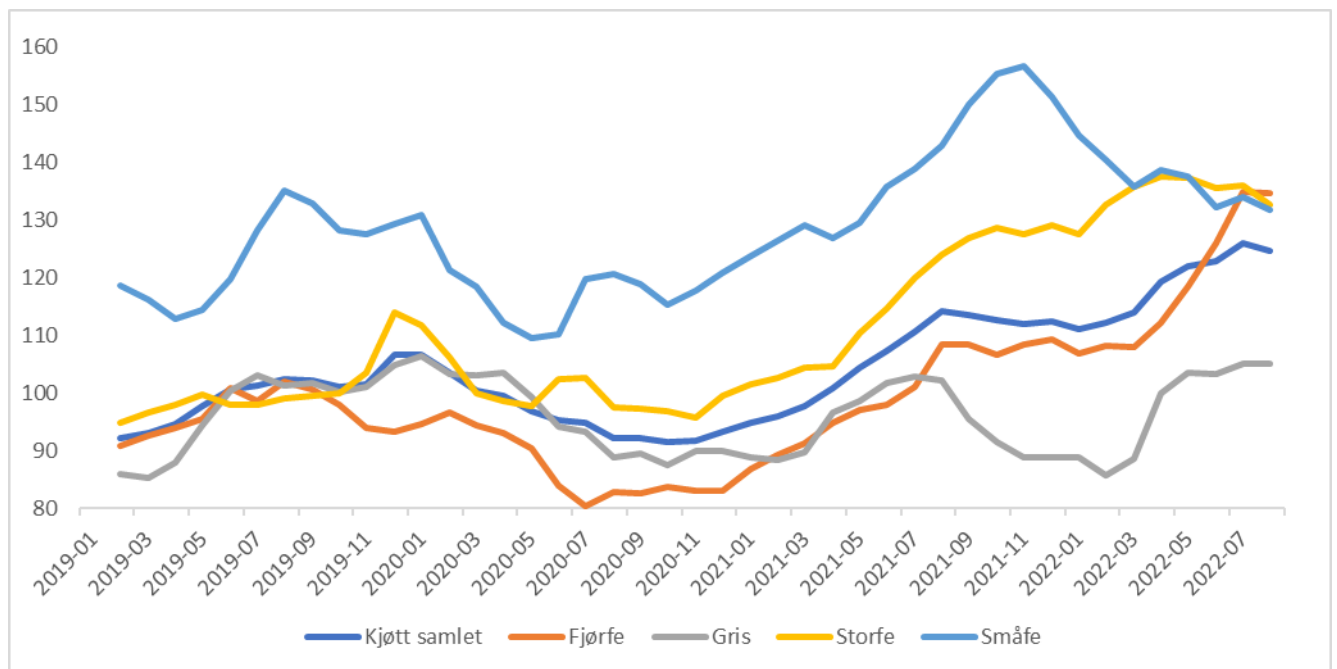
utbrudd av fugleinfluenza i Europa, Asia og Nord-Amerika som er årsaken til prisøkningen. For svin er det fortsatt redusert produksjon som følge av Afrikansk svinepest. I tillegg kom økte priser på kraftfôr og reduserte marginer som har fått store eksportland til å redusere produksjonen sin.

Høyt prisnivå for innsatsfaktorer og utfordringer med transport og logistikk bidro også til å begrense tilbudsveksten. På etterspørselssiden er Kina fortsatt den største aktøren, selv om importen deres nå er redusert.

Den totale produksjonen av kjøtt i verden forespeiles å bli 361 millioner tonn i 2022, opp 1,4 pst. fra 2021. Økningen i 2022 er betydelig mindre enn i fjor som er knyttet til en forventet reduksjon i kjøttproduksjonen i Europa, Nord- Amerika og Argentina. Det er økt produksjon i Asia, særlig av svin, som er bidragsyteren til produksjonsøkningen. I Europa og USA er det kombinasjonen av lave tilførsler av slaktemodne kyr, reduserte besetninger, sykdommer og reduserte marginer som kan redusere eller gi redusert vekst.

Den totale handelen med kjøtt forventes å nå 42 millioner tonn i 2022 som er den laveste veksten de siste syv årene. Årsaken er betydelig mindre import fra Kina ettersom de har økt sin egen produksjonen etter utbruddet av Afrikansk svinepest i 2018. Andre land vil ha en moderat vekst i importen, men ikke nok til å dekke opp for redusert import til Kina.

Internasjonale kjøttpriser har økt siden oktober 2021 og nådde høyeste pris i mai 2022 drevet av begrenset tilbud fra ledene eksport land, etterspørsel etter import spesielt fra Asia og Midtøsten. Første halvår i 2022 økte de internasjonale prisene sett under ett, drevet frem av vekst i prisene på svin og fjørfe. Prisen på storfe flatet ut med en antydning til reduksjon, men prisen på småfe har falt siden den nådde et toppnivå høsten 2021.

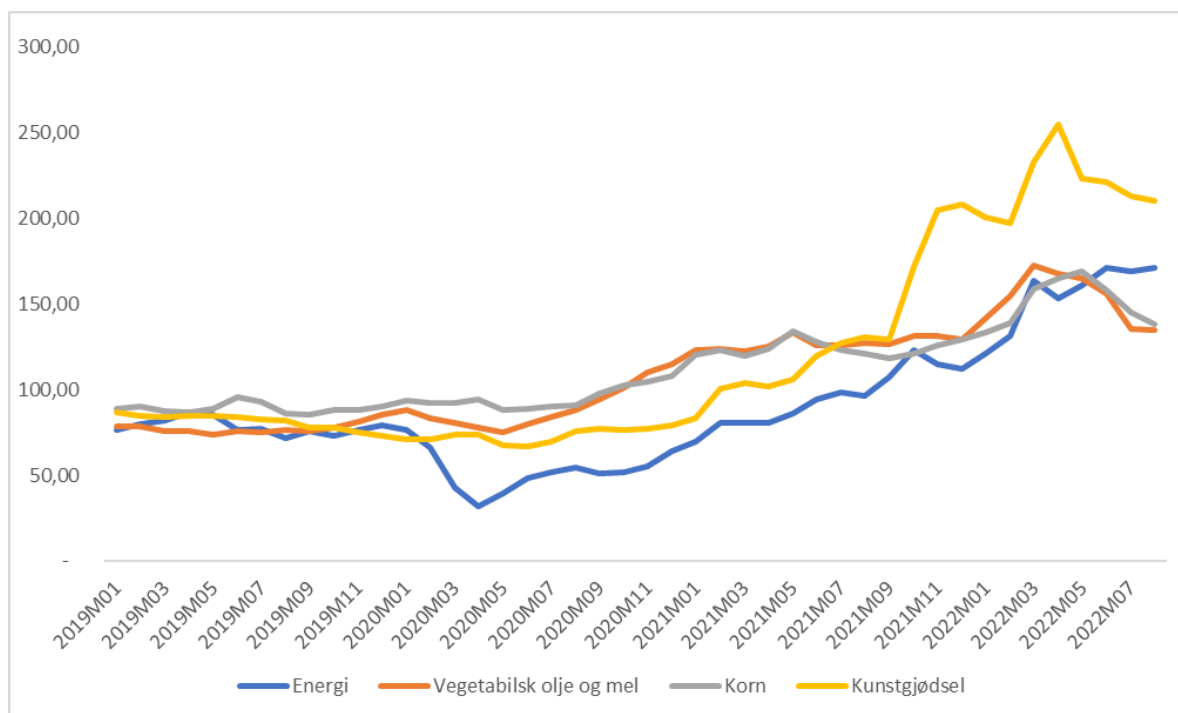

Figur 5 – Internasjonale prisindekser for ulike kjøttslag. Kilde: FAO

3.3.2 Internasjonale priser på innsatsfaktorer

De siste årene har det vært flere hendelser som har gitt tilbuds- og etterspørselssjokk for en rekke råvarer. Covid-19 ga store forstyrrelser i den globale handelen som bidro til å øke prisene for mange varer, særlig i perioden hvor etterspørselen igjen tok seg opp, mens utfordringene med produksjon og frakt vedvarte. Frykten for en kald vinter og usikkerhet rundt tilgangen på gass bidro også til stor vekst i energiprisene. Russlands invasjon av Ukraina, de etterfølgende økonomiske sanksjonene og geopolitisk uro har medført at prisen på olje og gass har økt ytterligere. I tillegg har prisen for korn, vegetabiliske oljer og innsatsfaktorer til kunstgjødselproduksjon økt kraftig. Globale handelsstrømmer og priseffekten mellom substitutter gjør at disse endringene også treffer økonomien til den norske bonden. Høye priser på energi, metaller og mineraler og fôrprodukter øker kostnadene for norske produsenter av kjøtt og egg. Verdensbankens råvareprisindekser viser at den globale prisen på kunstgjødsel er mer enn tre ganger hva den var ved inngangen til 2020, vegetabilisk mel og olje og energi har doblet seg i pris og prisen på korn har nesten doblet seg. Den norske bonden skånes for noe av prisveksten gjennom strømstøtte og nedskrivning av prisen på korn, men har allikevel opplevd en stor kostnadsvekst.

De internasjonale prisene på viktige innsatsfaktorer som energi, kunstgjødsel og fôrvarer nådde et rekordhøyt nivå de første månedene i 2022. Gjennom våren og sommeren har prisene falt noe for kunstgjødsel, korn og vegetabiliske oljer og mel, mens energiprisene har flatet ut. De store prisendringene vi har sett de siste årene er i stor grad forårsaket av uforutsette hendelser som påvirker hele det internasjonale markedet. Det er svært vanskelig å predikere hva som vil skje i tiden fremover, men den norske bonden har i dag svært høye kostnader forbundet med innsatsfaktorer og det er få klare signaler på at dette vil endre seg med det første.

Figur 6 – Internasjonale prisindekser for ulike råvarer. Kilde: Verdensbanken

3.3.3 Framtidsutsikter for verdensmarkedet for kjøtt¹⁰

FAO publiserte i juli 2021 sammen med OECD *Agricultural Outlook 2021-2030* som blant annet prognoserer utviklingen i det globale kjøttforbruket fram mot 2030. FAO anslår en videre økning i nominelle priser fram mot 2025 når inntektene og forbruket igjen øker også i mellominntektsland, der inntektsendringer i større grad påvirker kjøttkonsumet enn i høyinntektsland. Prisutviklingen forventes imidlertid å være relativt svak sammenlignet med utvikling i fôrkostnadene. Effekten av de økte fôrprisene vil ifølge FAO bremses noe av teknologiutviklingen som gir økt fôr kvalitet og minsker mengden fôr nødvendig per enhet kjøtt produsert. Realprisen for kjøtt er forventet å falle marginalt framover for alle kjøttslag, med unntak av sau/lam. Rapporten ble lagd og publisert før man så den fulle effekten av pandemien og før invasjonen av Ukraina.

Det er forventet at global kjøttproduksjon vil øke de neste fem årene og nå 374 millioner tonn i 2030. Økt lønnsomhet som følge av prisinnhenting etter pandemien anslås å være en viktig driver på kort sikt. Befolkningsvekst er imidlertid den viktigste grunnen til økt etterspørsel etter kjøtt. Den største økningen i produksjon og konsum vil skje i utviklingsland, og markedsandelen til Asia og land i stillehavsområdet vil hente seg inn igjen etter den afrikanske svinepesten. Det er forventet at kraftfôrkrevende produksjon som kylling og gris vil øke sin produksjon mest og fortsette å ta markedsandeler fra andre kjøttslag.

Covid-19, afrikansk svinepest og fugleinfluenza har det siste året vist hvor sårbar verdenshandelen med mat er for smittsomme sykdommer. Dyresykdomsutbrudd, sanitære krav og geo- og handelspolitiske forhold vil i stor grad også framover legge føringer for hvordan dynamikken i verdenshandelen utvikler seg.

4 Det norske kjøtt- og eggmarkedet

Forbruket av norsk kjøtt økte gjennom pandemien som følge av mindre reising, redusert grensehandel og flere middager hjemme, og ga et avvik fra trenden vi har sett i nyere tid med redusert kjøttforbruk. Engrosforbruket per innbygger av rødt kjøtt har ikke vært lavere siden 1999 og trenden har vært at nordmenn i større grad spiser fjørfe og egg. Det er usikkert hvordan forbruket vil utvikle seg framover. Det er stort fokus på bærekraft og dyrevelferd, samtidig som norske konsumenter ønsker magre og lettvinde produkter. Smak og pris er imidlertid fortsatt de viktigste faktorene for valg av mat. I tillegg vil vi kunne oppleve endringer i matinnkjøp som følge av redusert kjøpekraft i Norge.

4.1 Norske spisevaner

4.1.1 Kjøttforbruk på engrosnivå¹¹

Engrostall viser mengden kjøtt solgt til nedskjæring i Norge, inkludert import, og gir ikke et fullt bilde av hva folk faktisk spiser. For å beregne mengden kjøtt vi spiser er kostholdsundersøkelser det mest presise verktøyet vi har. Norkost 3 ble gjennomført for ti år siden, og er den siste store kostholdsundersøkelsen som er gjennomført i Norge. Norkost 4 vil

¹⁰ FAO og OECD «Agricultural Outlook 2021-2039»

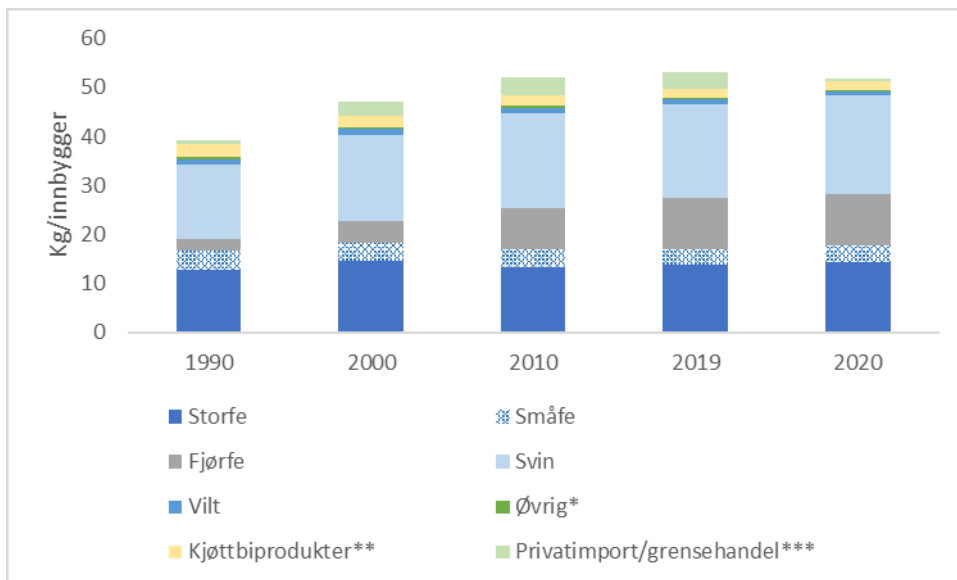
¹¹ Animalia «Kjøttets tilstand 2021 – Status i norsk kjøtt- og eggproduksjon»

trolig gjøres tilgjengelig innen få år. I mangel av nyere kostholdsundersøkelser brukes *beregnet reelt forbruk* som estimat på faktisk konsum. Tallet beregnes på bakgrunn av spiselig andel på ulike husdyr og engrostall.

De siste 70 årene har engrosforbruket av kjøtt og egg i Norge økt betydelig, særlig fram til 2008. Samtidig har vi markant redusert hvor mye korn- og potetbaserte produkter vi spiser. De siste tiårene har kjøttkonsumet stabilisert seg, med mindre variasjoner fra år til år. I 2013 var engrosforbruket av kjøtt i Norge på sitt historisk høyeste nivå med 79 kg per innbygger. Siden 2013 har engrosforbruket gått noe ned og anslås å være 75,1 kilo per person i 2020. Årlig engrosforbruk av egg har historisk vært relativt stabilt og lå på 10-12 kilo per innbygger fra 70- tallet og fram til 2000-tallet. De senere årene har forbruket økt noe, og er i 2020 estimert til 13,4 kilo per person. 2020 er første gang eggforbruket har sunket siden 1990. Forbruket av fisk er av Helsedirektoratet målt i produktvekt, i den formen fisken er anskaffet, noe som gjør tallene som mål på faktisk konsum usikre. Mengden fisk som spises av hver nordmann hvert år er relativt stabil, men har siden 2009 gått noe ned og er for 2020 estimert til å være 19,5 kilo per person.

4.1.2 Konsum per dyreslag¹²

Kjøttforbruket i Norge har økt markant over tid, men vi har også endret spisevanene våre når det gjelder hva slags kjøtt vi spiser. Fjørfe har fått en mye mer framtrødende plass i det norske kostholdet, mens konsumet av småfe er noe redusert. Inntaket av rødt kjøtt har gradvis falt siden tidlig på 2000-tallet. Andelen kjøttbiprodukter er også redusert de siste 30 årene, noe som skyldes endrede preferanser, men trolig også en levestandard som gjør det mulig for mange å velge bort disse produktene. Grensehandelen har økt betydelig og sto før pandemien for 5-6 pst. av totalforbruket av kjøtt.

Figur 7 – Beregnet reelt forbruk av kjøtt i kg/innbygger. 1990-2020. Kilde: Nibio. *Inkl. tamrein, oppdrettshjort, kanin og hest. **Anslag. Tall ikke sammenlignbare over tid. ***Ny beregningsmetode i 2009. Tall før og etter kan ikke sammenlignes.

¹² Animalia «Kjøttets tilstand 2021 – Status i norsk kjøtt- og eggproduksjon»

Beregnet reelt forbruk av kjøtt per person var 51,7 kilo per innbygger i 2020. Rødt kjøtt, inkludert biprodukter og grensehandel, utgjorde 39,9 kilo av dette. Dette er en nedgang på 0,8 pst. fra året før, og forbruket av rødt kjøtt er på sitt laveste de siste 20 årene. Forbruket tilsvarer 750 gram rødt kjøtt (rå vare) ukentlig, noe som er innenfor anbefalingene i kostholdsrådene. Beregnet forbruk av hvitt kjøtt utgjorde 10,8 kilo per innbygger, en nedgang på 8,2 pst. fra 2019.

4.1.3 Salgsutvikling for ulike produktgrupper per uke 36 2022

Per uke 36 i år viser salgstallene, målt i kilo (1000 kg), fra dagligvarehandel en bred nedgang i salget på tvers av de ulike produktkategoriene sammenlignet med samme periode i fjor. Dette reflekterer i stor grad reverseringen av den store salgsveksten man opplevde under pandemien. For kjøtt og egg som helhet er salget ned over 9 pst. Bacon og rent kjøtt har den største nedgangen.

NORGE (1000 kg)	Hittil i fjor	Hittil i år	Endring i %
RENT KJØTT	28 968	24 776	-14,5 %
DEIGER/FARSER	23 366	20 263	-13,3 %
FERSK FJÆRKRE KATEGORI	ikke tilgj.	ikke tilgj.	ikke tilgj.
KJOETTPAALEGG FERSK	9 711	8 860	-8,8 %
FERSKE PØLSER	28 899	26 013	-10,0 %
FORMET BEARBEIDET KJØTT	13 018	12 721	-2,3 %
EGG	34 809	33 844	-2,8 %
SPEKEPOELSE	5 653	5 071	-10,3 %
SPEKEMAT	2 536	2 174	-14,3 %
FERSK BACON/FLESK	5 634	4 346	-22,9 %
FERSK POSTEI	2 679	2 516	-6,1 %
DYPFRYST BEARB. KJØTT	4 008	3 400	-15,2 %
TOTALT KJØTT OG EGG	ikke tilgj.	ikke tilgj.	ikke tilgj.
*Totalmarkedet uten fjærkre	162 894	147 714	-9,3 %

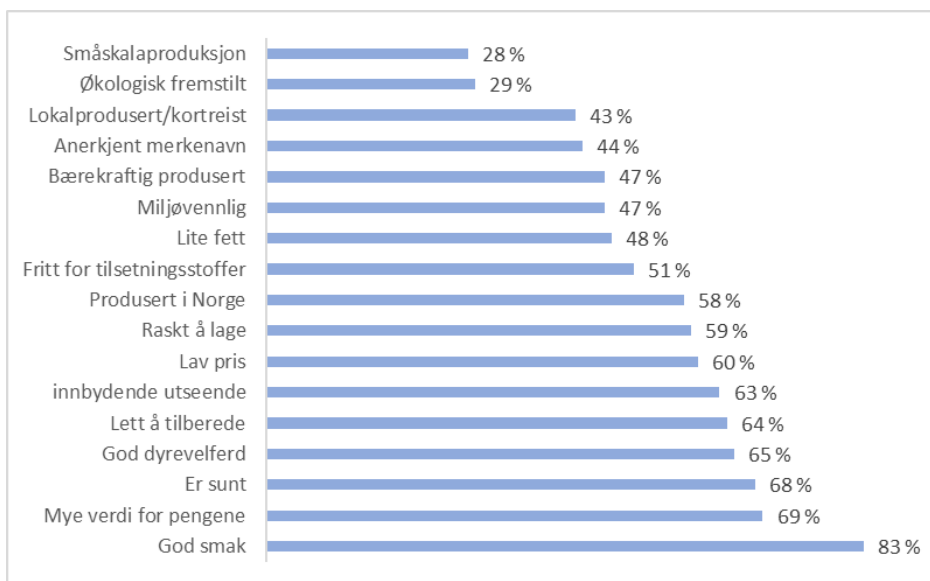
Tabell 2 – utvikling i dagligvarehandelen t.o.m. uke 36 2022

4.2 Den norske konsumenten

Grunnlagsdokumentet for 1. halvår 2022 omtaler trender og forbrukerpreferanser i stor grad og viser til dette dokumentet.

4.2.1 Konsumtrender og kjøpekraft

Når nordmenn rangerer hvilke attributter som er viktig når de handler kjøtt eller egg kommer det tydelig fram at et bredt spekter av produkttegnegenskaper er viktig. Aller størst vekt legges det på om produktet har «god smak» - hele 83 pst. av de spurte i MatPrats matvaretracker legger stor vekt på «god smak». Samtidig er pris og at man opplever at man gjør en «god deal» viktig. Undersøkelsen viser også at et «innbydende utseende», og at det er «lett» og «raskt» å tilberede anses som positivt. I en hektisk hverdag ønsker nordmenn mat som er enkel og rask å lage, noe som har gitt økt forbruk av lettvinde produkter i flere år. Trenden påvirker hvilke kjøttslag som etterspørres, men også hvilke stykningsdeler og produkttyper som selger best. Økt dagligvarehandel på nett, hjemlevering og ulike matkasse-abonnementer underbygger også at nordmenn verdsetter tiden sin høyt og ønsker enkle og effektive løsninger i matveien.

Figur 8 – Andel nordmenn som svarer at de vektlegger ulike faktorer når de kjøper landbruksprodukter. Kilde: YouGov for Matprat

Det siste året har det vært en markant nedgang i husholdenes økonomiske trygghet. Nedgangen er langt større enn den vi så under korona-pandemien (SIFO, rapport nr 8-2022).

Rapporten fra SIFO viser klare tegn på at perioden vi nå er inne i har alvorlige konsekvenser og at mange står overfor vanskelige valg for å kunne betale for nødvendigheter som mat og strøm. Disse effektene er imidlertid ikke jevnt fordelt. Lavinntektshusholdninger er hardest rammet. Det samme gjelder barnefamilier og husholdninger hvor noen er funksjonshemmet eller alvorlig syke. Dyrtids-rapporten fra SIFO viser følgende resultater;

I august 2022 befinner 130 000 hushold (fem prosent) seg i alvorlige økonomiske vanskeligheter, og ytterligere 280.000 (11 prosent) sliter økonomisk. Dette er en dobling fra året før. Samtidig har andelen økonomisk trygge hushold falt fra to tredjedeler til i underkant av 50 prosent.

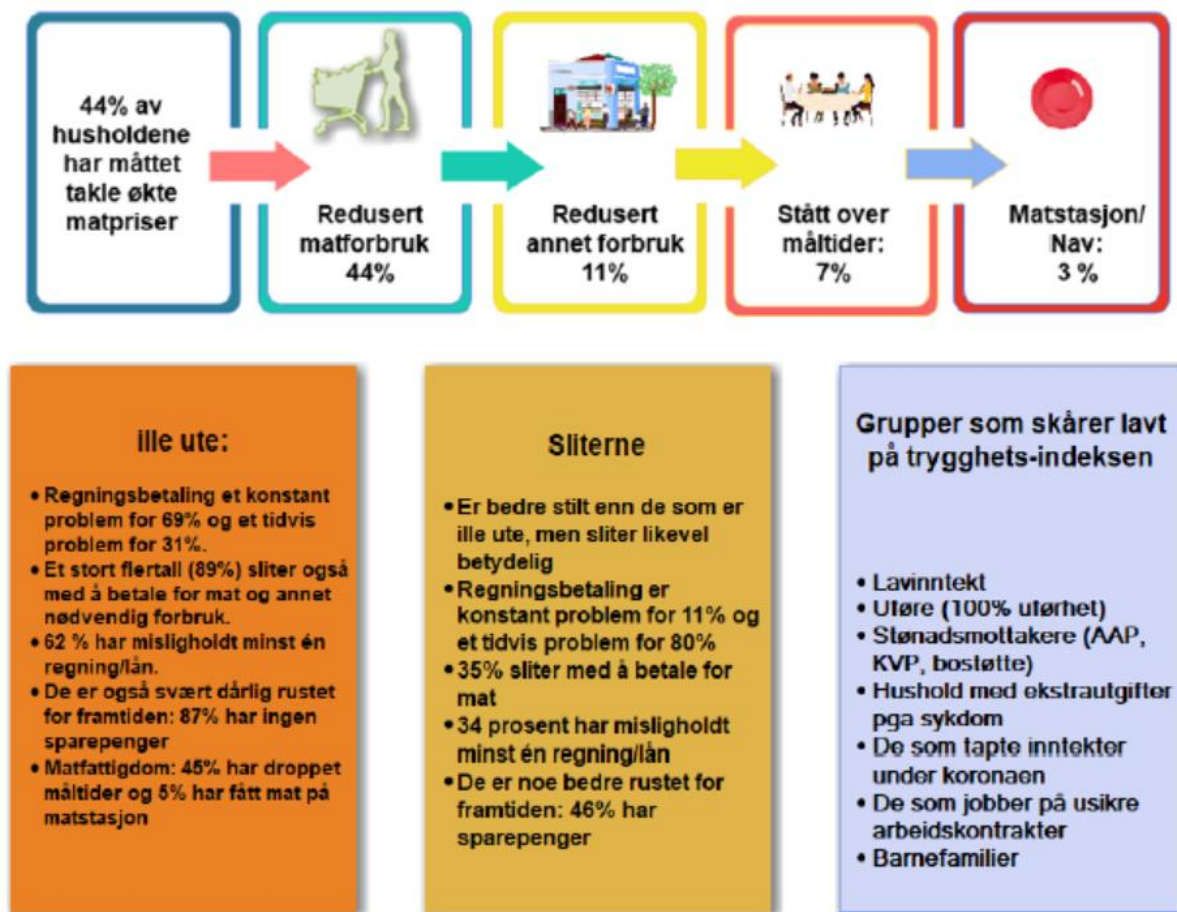
De aller fleste hushold har opplevd økte levekostnader, spesielt på grunn av prisøkningen på mat, strøm og drivstoff. Strømprisene er den enkeltposten som har hatt størst innvirkning økonomien. Mange hushold uttrykker reell bekymring for fremtiden.

Dette har resultert i at nesten syv av ti husholdninger har måttet gjøre tiltak for å få endene til å møtes. Et stort antall har kuttet ned på nødvendigheter som mat og bruk av strøm.

To tredjedeler har strammet inn for å ha råd til strømregningen. Det vanligste er å redusere forbruket av strøm (fire av ti), etterfulgt av strategisk bruk av strøm på tider av døgnet hvor prisene er lavest (tre av ti).

Når det gjelder mat, har litt over fire av ti hushold gjort innstramninger. Den vanligste strategien er å redusere utgiftene ved å kjøpe billigere varer og handle der prisene er lave (to av ti).

Tre tendenser skiller seg ut som særlig viktige. For det første er det mange som må ta vanskelige valg mellom mat og strøm. Rundt én av seks husholdninger har enten spart inn på mat for å kunne betale strømregningen, eller kuttet ned på strømforbruket for å få råd til mat. For det andre er det reelle tegn på at matfattigdom dukker opp i kjølvannet av dyrtiden — også i Norge — med én av tolv husstander som enten står over måltider, oppsøker matstasjoner eller kontakter NAV for å få hjelp til å betale for mat. For det tredje, bruker mange av husholdene på lavere nivåer av økonomisk trygghet sparepenger for å dekke kostnadene til nødvendig forbruk.

Figur 9 – Utvikling i kjøpekraft og betalingsevne i norske hushold. Kilde: SIFO, rapport nr 8-2022

5 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

5.1 Marked og priser – prognose for 2023

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosene som legges til grunn ble lagt fram 7. sept. 2022.

De nødvendige smittevernstiltakene under pandemien begrenset både reiseaktiviteten og grensehandelen. Samtidig spiste nordmenn flere måltider hjemme. Dette medførte et

unormalt høyt innenlands salg av kjøtt i 2020, 2021 og noe inn i 2022. I 2. halvår 2022 har man opplevd en betydelig nedgang i dagligvaresalget av kjøtt og nedgang også for egg, samtidig som salget til HORECA-segmentet har tatt seg opp igjen. Salgsprognosene for 2023 viser samlet sett en ytterligere nedgang i salget av kjøtt og noe økning for egg. Dette medfører mindre import og at en større andel av markedet kan dekkes med norskprodusert kjøtt.

5.1.1 Priser og kostnader for kjøtt og egg

Det siste året har det vært en betydelig vekst i engrosprisene på kjøtt og egg. Samtidig har det vært en stor økning i produksjonskostnadene til norske bønder. Blant annet har økte kapitalkostnader, og økt pris på strøm og diesel medført større prisoppgang på kraftfôr enn forventet. Dette medførte en betydelig økning i kostnaden per kilo kjøtt og egg produsert. Jordbruksavtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare til kraftfôr. Prisvekst på andre innsatsfaktorer enn karbohydrat til kraftfôr prisnedskrives ikke, noe som gjør at man kan forvente en fortsatt økning i kraftfôrprisen i 2023.

Strømprisene i store deler av landet har også nådd rekordhøye nivåer det siste året. Regjeringen innførte imidlertid en ordning for å kompensere strømutgifter for veksthusnæringen og jordbruket.

Prisen på andre varer og tjenester har også økt kraftig det siste året. For bonden materialiserer dette seg særlig i økte kostnader til gjødsel, drivstoff, vedlikehold og bygging. I tillegg opplever bonden økte kostnader for slaktning, inntransport og andre nødvendige tjenester.

I løpet av 2022 økte Nortura PGE for storfe med kr 8,50 per kilo, noe som ga en tolv måneders prisvekst på 12,8 pst. For gris og lam ble prisen økt med henholdsvis kr 6,00 og 9,10 per kilo, for en tolv måneders prisvekst på 16,9 og 13,1 pst. For egg er prisøkningen de siste tolv månedene på 11,1 pst., opp kr 2,30 per kilo. Sammenlignet med foregående år er dette en stor økning i pris, men en økning som også har vært helt nødvendig sett i lys av kostnadsveksten.

5.1.2 Kjøtt- og eggmarkedet i 2022

Ved utgangen av september var salget av alle kjøttslag og egg lavere enn på samme tidspunkt i fjor. Det var også en nedgang i tilførslene, bortsett fra storfe som økte med 5 prosent. De økte tilførslene av storfe skyldes i stor grad redusert melkebehov som har bidratt til flere kuskakt, men også flere kviger til slakt og økte slaktevekter.

Selv om det var en nedgang fra 2021, var det en betydelig import av storfe fram til høsten også i år. Til og med august ble det importert om lag 13 000 tonn. Også for gris har det periodevis vært åpnet for import, og det ble tatt inn rundt 4 400 tonn til og med august.

Det prognoseres en fortsatt nedgang i det innenlandske salget av svin og storfe i resten av 2022. Det ventes et betydelig kvantum av storfe på reguleringslager ved utgangen av året.

Det ventes noe innfrysing også av gris, og små eller kanskje tomme reguleringslagre av lam ved utgangen av året. Økte tilførsler og noe lavere salg av egg har gjort det nødvendig å ta ut

nærmere 2 800 tonn av overskuddet gjennom bruk av førtidsslakting. Noe av overskuddseggene er anvendt til miljøfôr.

5.1.2 Prognose for produksjon og engrossalg i 2023

Vurderingene av markedsutsiktene bygger på prognoser for kjøtt- og eggproduksjon, import og engrossalg. Tabell 3 viser prognosen for 2023, lagt fram 7. september 2022.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2022-2023	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2022-2023	Markedsbalanse i tonn
Storfe/kalv	89 100	-1 %	9 000 1)	100 300	-3 %	-2 300
Lam	18 850	-1 %	806 2)	19 000	-2 %	700
Sau	4 800	-1 %		4 800	-2 %	0
Gris	132 900	0 %	1 700 3)	134 000	-3 %	600
Egg	67 700	4 %	500 4)	65 600	1 %	2 600

Tabell 3 – Totalmarkeds prognose for kjøtt og egg 2023 – per september 2022.

1) Prognosen forutsetter import fra SACU på 4 756 tonn storfekjøtt m/ben, WTO-kvotepå 1 084 tonn, EU-kvotepå 2 500 tonn og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og filet (omregnet til storfekjøtt m/ben). 2) Prognosen forutsetter import gjennom WTO-kvotepå 206 tonn og fra Island på 600 tonn 3) Prognosen forutsetter import av 650 spekk, EU-kvotepå 900 tonn og kvotepå 150 tonn fra Storbritannia. 4) Prognosen forutsetter en import på 500 tonn.

5.2 Jordbruksoppgjøret – relevante resultater for kjøtt- og eggneringen

Partene kom til enighet om en avtale som gir en økning i inntektsmulighetene for norske bønder på 10,9 milliarder kroner. Dette er 778 millioner mer enn i statens tilbud. Avtalen skal gi en inntektsvekst på 28 400 kroner per årsverk i 2022 og 64 000 kroner i 2023, der 40 000 kroner er tetting av inntektsgapet. Det forutsettes at både norsk og importert karbohydratråvare prisnedskrives tilsvarende prisøkningen, og at kraftfôr dermed vil øke maksimalt med 3 øre per kilo som følge av avtalen. Frakttilskuddet for slaktedyr økes med 15 millioner kroner og for egg med 1 million kroner. Bevilgningene til velferdsordninger økes med 144 millioner kroner og prisnedskrivingspotten til RÅK-ordningen økes med 49 millioner kroner. De økte midlene til RÅK-ordningen skal brukes til å inkludere nye produkter i ordningen.

5.3 Langtidsutsikter for markedsbalansen i kjøtt- og eggneringen

Langtidsutsiktene og detaljene i markedssituasjonen for de enkelte dyreslagene presenteres i kapitlene om de respektive dyreslagene. Totalmarked utarbeidet nye langtidsutsikter i oktober 2022. Fram mot 2027 prognoserer Totalmarked en årlig nedgang i konsumet av rødt kjøtt per innbygger på 1 prosent. Gitt den estimerte befolkningsveksten betyr dette en nedgang i totalkonsumet av rødt kjøtt på 2,3 prosent i 2027 sammenlignet med forventet salg i 2023. Det forventes at konsumet av hvitt kjøtt vil øke med nærmere 2 prosent årlig per innbygger. Samlet for alle kjøttslagene betyr dette en nedgang i forbruk per capita på 0,7 prosent i hele perioden og en økning i det totale kvantumet av kjøtt som konsumeres på 1,2 prosent fra 2023. For egg forventes en årlig vekst på 0,25 prosent per innbygger. Totalmarkeds langtidsprognoser stemmer godt overens med estimatene EU har presentert i sin rapport «Agricultural Outlook» fra 2020, hvor de prognoserer en nedgang i konsumert kjøtt per capita på 1,6 pst. fra 2020 til 2030. I store trekk innebærer langtidsutsiktene for innenlandsk salg at

det ikke er behov for flere ammekyr for å dekke storfekjøttmarkedet. Det er heller ikke rom for økt produksjon av sau- og lam fra dagens nivå. Det kan være et begrenset behov for flere smågris etter bortfall av tilførsler som følge av tilpassinger til konsesjonsregler fra 2025, men det er fortsatt kapasitet for økning innenfor dagens konsesjonsgrenser. Det er rom for økt produksjon av hvitt kjøtt. På tross av en forventet positiv forbrukstrend er det ikke rom for økt produksjon av egg.

5.4 Prisdannelse for kjøtt og egg

Som markedsregulator setter Nortura halvårlig en planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), en pris som skal sikre balanse i markedet og stabil avsetning til stabile priser. Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes i lys av markedssituasjonen med mål om å i gjennomsnitt for prisperioden oppnå planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for kjøtt og egg. Engrosprisen danner utgangspunktet for pris både oppover og nedover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

5.5 Avregningspris

Avregningsprisen til Norturas produsenter er engrosprisen justert for ulike kostnader i forbindelse med slakting, inntransport, tillegg, trekk og avgifter. Avregningsprisen avledes via nettonoteringen, en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for hele slakt eller egg. Verdien av overskuddsprodukter fra slaktet som hud, skinn og innmat legges til, mens slaktekostnaden, inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Tilsvarende som for slaktekostnaden for kjøtt, trekkes eggprodusenten for sorteringskostanden. I utbetalingen til bonden kommer i tillegg ulike tilskudd som en del av den årlige jordbruksavtalen som inngås mellom staten og jordbruket. Engrospris justert for offentlige avgifter er prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris. Økninger i engrospris vil med andre ord bidra til å løfte kostnader som treffer bonden (f.eks. slakting og inntransport) videre i markedet.

Nettonotering kjøtt	
Engrospris	
- Kjøttkontrollavgift	Nettonotering egg
- Forskningsavgift	Engrospris
= Engrospris justert for off. avg.	- Forskningsavgift
+ Verdi av hud/skinn og biprod. (ikke ull)	= Engrospris justert for off. avg.
- Slaktekostnader	- Sorteringskostnad
- Inntransport	- Inntransport
- Spesielle trekk	- Spesielle trekk
- Omsetningsavgift	- Omsetningsavgift
= Veiledende avregningspris	= Veiledende avregningspris
+ Norturatillegg	+ Norturatillegg
+ Evt. etterbetaling	+ Evt. etterbetaling
= Utbetalingspris til produsent	= Utbetalingspris til produsent

Tabell 4 – Oppbygning av nettonoteringen for kjøtt

Tabell 5 – Oppbygning av nettonotering for egg

6 Storfe

Salget av helslakt av storfe forventes å gå ned med om lag 3 % i 2023. Prognosen isolert for 2023 viser et underskudd av ferske slakt på 2 300 tonn. Vi kan forvente et betydelig volum av storfe på reguleringslager ved inngangen til 2023 som følge av redusert salg av helt slakt høsten 2022. Regulerings-lager sammen med norske tilførsler og importkvoter forventes å dekke opp det prognoserte salget i 2023. Med bakgrunn i det svake salget av helt slakt høsten 2022 er det knyttet noe mer usikkerhet enn normalt til salget for 2023.

Det ventes en liten nedgang i tilførslene av norskprodusert storfekjøtt i 2023. Antall melkekyr går nå ned, men det er beregnet en fortsatt økning i ammekubestanden. Den samlede mordyrbestanden ventes å være noe lavere i 2023.

Importvernet for storfe er svakt.

Ut fra forventet salg synes mordyrtallet å være omtrent på et riktig nivå i 2023. Framtidig kumelkbehov samt tilpasninger av blant annet utvikling i melkemengde per ku påvirker behovet for antall ammekyr framover.

For å stimulere til at bonden leverer flere av slaktene i første halvår når etterspørselen er størst, er det en intensjon at de største prisøkningene legges til første halvår. Dette vil over tid bidra til en bedre balansering mellom sesongene.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe i første halvår 2023 økes med kr 3,50 per kilo, til kr 78,30 per kilo.

6.1 Marked og pris

Det har vært en økning i mordyrtallet de siste årene. Ved siste dyretelling 1. mars 2022 økte ammekubestanden med vel 4 000 fra ett år tidligere. I løpet av 2022 ventes det en nedgang i samlet mordyrbestand på grunn av nedgang i antall melkekyr. For 2023 forventes det at mordyrbestanden vil gå ytterligere noe ned.

6.1.1 Prognose for 2023

Tilførslene av storfe ventes å gå litt ned i 2023. Antall melkekyr har gått ned i 2022, og det ventes færre melkekyr til slakt i 2023. Slaktevektene på kvigene og oksene øker jevnt, og det forventes en moderat økning også i 2023. Mye av økningen på kvige skyldes større andel av kjøttferase. Ammekutallet har økt med om lag 12 000 de siste to årene til ca. 112 000 per 1. oktober 2021. Det er usikkerhet rundt hvor mye kjøtt som i framtiden kommer fra melkesektoren, da dette avhenger mye av etterspørselen etter melk.

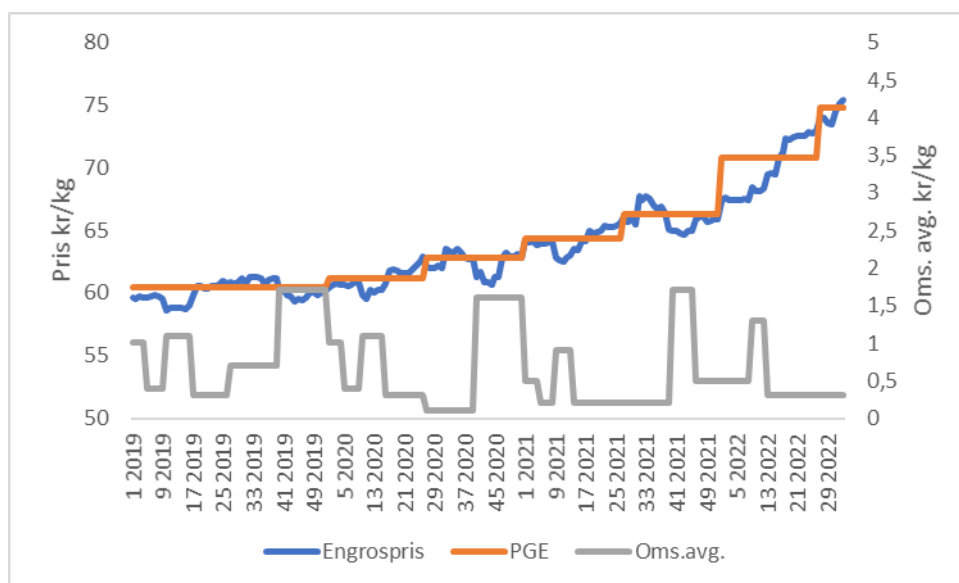
Salget av helslakt ventes å gå tilbake til om lag nivået før pandemien, noe som innebærer en reduksjon på 3 prosent sammenlignet med forventet salg i 2022. Det prognoseres en underdekning av norskprodusert storfekjøtt og import gjennom importkvoter på om lag 2 300 tonn for året som helhet. Underdekningen ventes å bli dekket opp av reguleringslager ved inngangen til året.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2022-2023	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2022-2023	Markedsbalanse i tonn
Storfe/kalv	89 100	-1 %	9 000 1)	100 300	-3 %	-2 300

Tabell 6 – Totalmarkeds prognose for storfe 2023 – per september 2022. 1) Prognosen forutsetter import fra SACU på 4 756 tonn storfekjøtt m/ben, WTO-kvote på 1 084 tonn, EU-kvote på 2 500 tonn og GSP-kvote på 665 tonn biffer og filet (omregnet til storfekjøtt m/ben).

6.1.2 Engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Figur 10 viser utvikling i planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), oppnådd engrospris og omsetningsavgift fra 2015 til og med uke 33 i 2022. Med unntak av en liten reduksjon i andre halvår 2018 har PGE for storfe økt hele perioden. I 2017 ble telledatoene endret til 1. oktober og 1. mars. Dette medfører at prisen må brukes mer aktivt som virkemiddel mellom telledatoene. Prisen senkes noe rundt telledatoen, mens den økes om våren for å gi insentiver til økt slaktning som sikrer tilførsel i perioden hvor etterspørselen er størst. PGE har blitt økt hvert halvår siden andre halvår 2019 og løpende engrospris har fulgt PGE endringene. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar 2022 har medført et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året. PGE ble igjen økt i andre halvår 2022 og har blitt fulgt med endring i løpende engrospris.

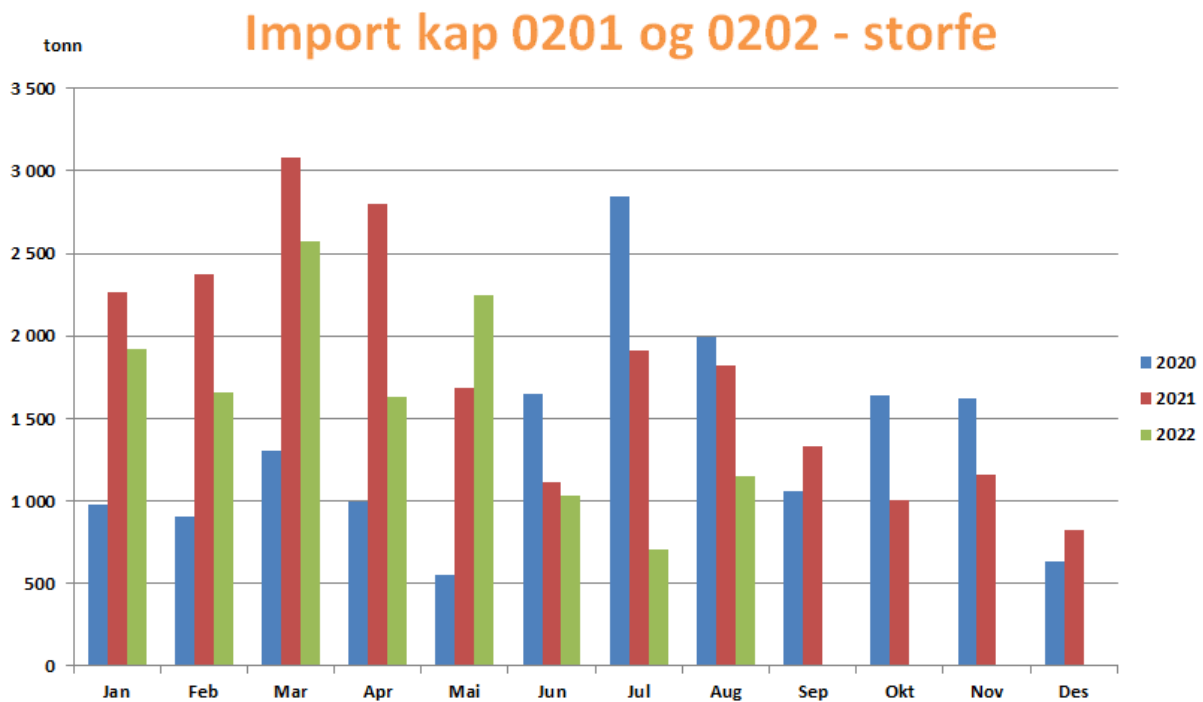
Figur 10 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift. 2015 – uke 33 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

6.1.3 Reguleringslager for storfe

Ved inngangen til 2022 var det 367 tonn storfe på reguleringslageret. Fra uke 35 har det vært overdekning og innlegg på reguleringslageret. Bestillingene av helt slakt fra Nortura ble betydelig redusert fra uke 38. Dette har medført betydelig økning innfrysning av storfe og Nortura søkte Omsetningsrådet om en midlertidig økning av årlig kvantum for innfrysning fra 2 500 tonn til 6 000 tonn for 2022.

6.1.4 Import av storfe

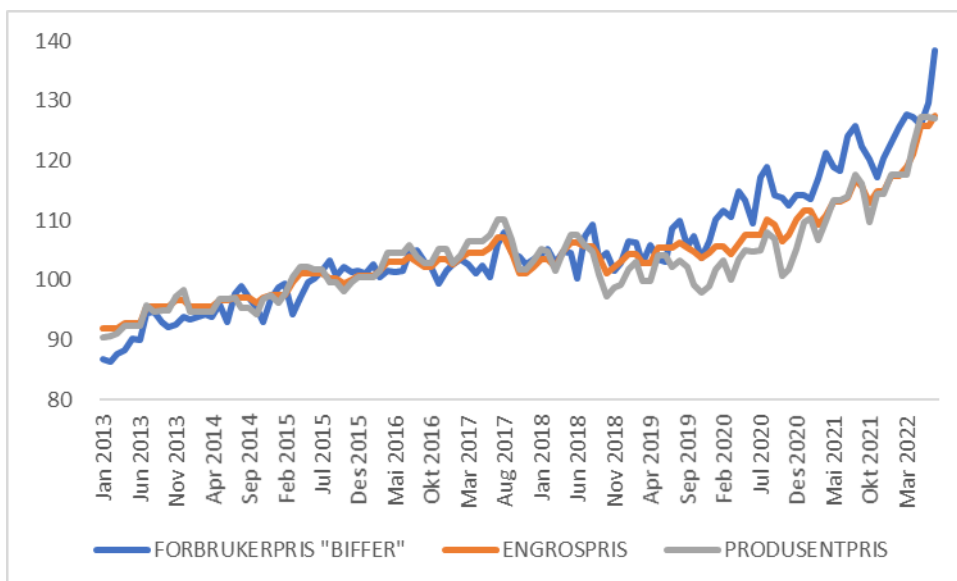
Under pandemien økte importen av storfe betydelig. Importkvoter gitt i frihandelsavtaler, gjennom WTO eller som en del av GSP-ordningen utgjør årlig rundt av 9 000 tonn (importkvotene omregnet til kjøtt med ben). I 2021 ble det importert 21 400 tonn storfe, opp 5 000 tonn fra 2020. Importen så langt i 2022 har vært lavere enn tilsvarende måneder i 2021. Det blir ikke noe importbehov ut over det som står igjen av kvotene (hovedsakelig SACU) i resten av 2022.

Figur 11 – månedlig import av storfe i tonn, 2020 – august 2022. Kilde: SSB

6.1.5 Pris og prisdannelse etter engrostidspunktet

Tall fra Nibio viser at prisene gjennom hele verdikjeden har økt det siste året (juli 2021 – juli 2022) – produsent-, engros- og forbrukerprisen. Engros- og produsentprisen har fulgt hverandre tett, mens forbrukerprisen, pga. prisforhandlingene mellom produsentene og dagligvarekjedene, har færre, men større endringer. Det siste året har produsentprisen økt med 11,5 pst. og engrosprisen økt med 11,9 pst. Forbrukerprisen på storfebiffer har på sin side økt med 11,6 pst. i samme periode. Grafen under viser utviklingen i de tre prisene siden 2013.

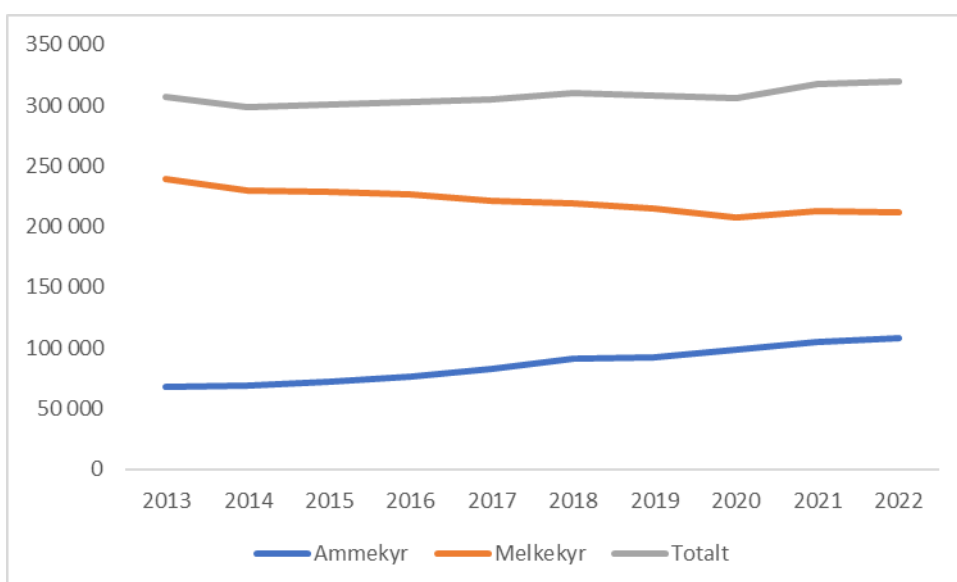

Figur 12 – Månedlig utvikling i produsent-, engros-, og forbrukerpris for storfe, 2013 - juli 2022. Kilde: NIBIO

6.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

6.2.1 Utvikling i kutallet

Per 1. mars 2022 var den totale storfebestanden i Norge vel 1 prosent høyere enn ved samme tid i 2021. De siste ti årene har antall melkekyr falt med om lag 25 000 dyr, mens det er vel 40 000 flere ammekyr. Nedgangen i antall melkekyr har flatet ut, og økte noe fra 2020 til 2021. Fra 2021 til 2022 går antall melkekyr ned. Antall ammekyr har på sin side økt sammenhengende de siste ti årene. I 2012 var det i underkant av 70 000 ammekyr i Norge, mens det pr. 1 mars 2022 var nærmere 109 000 ammekyr.

Figur 13 – Norsk bestand av amme- og melkekyr, 2013-2022. Kilde: SSB, kildetabell 03789

Kutallet varierer gjennom året. Særlig ammekutallet er høyt om sommeren når kvigene har kalvet, da det er naturlig at ammekuprodusentene i stor grad ønsker å nyttiggjøre seg av

beitesesongen. Det har vært stor interesse for å etablere ammekuproduksjon. Trenden de siste ti årene har vært en nedgang i forholdstallet mellom antall melkekyr og ammekyr – antall melkekyr relativt stabilt, men noe fallende, mens antall ammekyr har økt betydelig. Endringer i melkeproduksjonen kan gi økt antall ammekyr på melkebruk og økt kjøttproduksjon fra melkebesetningene. I tillegg forventes det en økning i bruk av kjønnsseparert sæd som kan øke kjøttproduksjonen på melkebruk.

6.2.2 Resultater fra referansebruk nr. 8

Tallene for referansebruk åtte viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 5 pst. (12 001 kroner) i 2021, mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for jordbruksoppgjøret estimeres med en nedgang i 2022 på 13 pst. (-32 896 kroner) under forutsetning at prisen på storfekjøtt er uendret for 2. halvår 2022. Gitt dagens priser forventes det at inntekten i 2022 vil øke med 8 pst., men at dette i seg selv vil spises opp av økningen i de variable kostnadene. I tillegg vil de faste kostnadene økes, noe som medfører en forventet nedgang i driftsoverskuddet og vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk på henholdsvis 11 og 13 pst. Det er særlig økte kostnader for gjødsel og kraftfôr som bidrar til økte variable kostnader, mens blant annet økte kostnader til drivstoff og vedlikehold og leie av maskiner vil øke de faste kostnadene. Referansebruket har 32 kyr, noe som har vært uendret de siste årene. Budsjettnemnda for jordbruket har splittet opp referansebruk nr. 8 i to nye referansebruk, et for ammekuproduksjon i grasområdet (nr. 28) og et i kornområdet (nr. 29) med om lag likt driftsomfang. Referansebruket for ammekuproduksjon i kornområdet viser noe svakere resultat enn ammekuproduksjon i grasområdet.

Ref.bruk Nr. 8	2021	2022	Endring i %
<i>Planteprodukter</i>	80 796	86 116	7 %
<i>Husdyrprodukter</i>	813 081	877 162	8 %
<i>Tilskudd</i>	732 791	789 958	8 %
Inntekter i alt	1 721 096	1 850 780	8 %
<i>Handelsgjødsel</i>	74 610	140 804	89 %
<i>Kraftfôr</i>	187 041	209 702	12 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	90 524	99 276	10 %
<i>Annet</i>	202 854	216 724	7 %
Variable kostnader	555 029	666 506	20 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	84 758	92 634	9 %
<i>Drivstoff</i>	57 336	72 993	27 %
<i>Elektrisk kraft</i>	36 477	33 268	-9 %
<i>Annet</i>	482 460	499 156	3 %
Faste kostnader	661 031	698 051	6 %
Kostnader i alt	1 450 816	1 609 454	11 %
Driftsoverskudd	270 280	241 326	-11 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	245 151	212 255	-13 %

Tabell 7 – Resultater for referansebruk nr. 8 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

6.2.3 Dekningsbidrag i ammekuproduksjon

Tabell 8 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for bruk med 25 ammekyr, målt i kroner per ammeku. Kalkylene er for sone 1, og er oppgitt i kroner per ku. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventede økninger i kostnader. Kraftfôrprisen er beregnet til kr 5,20 pr FEm, og grovfôrprisen til 3,60 pr FEm. Eventuell kostnadskompensasjon som kan komme er ikke inkludert i kalkylen. Kalkylen gir derfor et bilde av lønnsomheten gitt forventet kostnadsbilde og jordbruksavtalenes innvirkning. Som det framgår av tabellen, er det noe bedre lønnsomhet i produksjonen av tung rase. Det skyldes høyere leveranse av slakt og behov for mer areal pr. ku. Forskjellen er større i soner med høyere areal- og distriktstilskudd. Produsenter som ikke har praktiske muligheter for utmarksbeite, vil ha 2 730 kr mindre i tilskudd pr. morder, og da vil DB 2 bli tilsvarende lavere.

Sammenlignet med tilsvarende kalkyle fra første halvår 2022 har dekningsbidraget økt både for tung og lett rase. Dekningsbidrag 1 er lavere, fordi variable kostnader har økt mer enn prisen på slakt. Dekningsbidrag 2 har allikevel økt som følge av økte tilskudd.

	Tung rase	Lett rase
Produksjonsinntekter	26 215	20 784
Variable kostnader	21 976	17 141
Dekningsbidrag 1	4 238	3 643
Tilskudd	19 281	19 092
Dekningsbidrag 2	23 519	22 735
Dekningsbidrag 2 for bruket	587 983	568 363

Tabell 8 – Dekningsbidragskalkyler for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase september 2022, arealtilskudd sone 2 og distriktstilskudd sone 1. Kilde: Nortura

6.3 Langtidsutsikter for storfe

De siste årene har den underliggende trenden vært en reduksjon i forbruket av storfekjøtt per capita. Fra 2015 til 2019 falt salget av rødt kjøtt per capita med 6 prosent. Det forutsettes at salgsovergangen innenlands gjennom pandemien vil opphøre og at grensehandelen normaliseres. Vi erfarer at i normale situasjoner vil også importkvotene bli benyttet. Totalmarkedet prognoserer at innenlandsk salg av rødt kjøtt vil reduseres med 1 prosent per capita årlig i perioden 2023 til 2027. Med prognosert befolkningsvekst innebærer dette en samlet nedgang i totalt volum på vel 2 prosent i løpet av de neste fem årene.

Det er svært mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe, og dermed behovet for antall kyr fram mot 2027. Endring i melkeproduksjonen kombinert med utviklingen i melkeytelsen vil få betydning for kjøttproduksjonen framover. Totalmarkedet gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viser fortsatt interesse for å starte opp med ammeku på gården, men at mange også planlegger avvikling.

Tabell 9 viser prognosert behov for antall ammekyr gitt framskrevet innenlandsk salg minus importkvoter. Med et årlig kumelkbehov på om lag 1 400 mill. liter er det estimert et ammekutall på om lag 112 000 for å gi full markedsdekning i 2027. Det er lagt til grunn stabil melkeytelse.

112 000 ammekyr tilsvarer om lag dagens antall. I store trekk innebærer langtidsutsiktene at det ikke er behov for flere ammekyr for å dekke storfekjøttmarkedet.

88 200 tonn tilgjengelig for norsk produksjon i 2027

Tilførsler av storfekjøtt (inkl. kalv) i år 2027 ved melkeytelse

8 100 kg

Antall melkekyr	Meierilev. Mill. liter	Antall ammekyr						
		100 000	105 000	110 000	112 000	117 000	122 000	127 000
211 000	1 500	88 300	89 800	91 400	92 000	93 600	95 100	96 600
204 000	1 450	86 400	87 900	89 500	90 100	91 600	93 200	94 700
197 000	1 400	84 500	86 000	87 600	88 200	89 700	91 300	92 800
189 900	1 350	82 600	84 100	85 600	86 300	87 800	89 400	90 900
182 900	1 300	80 600	82 200	83 700	84 400	85 900	87 400	89 000

Tabell 9 – Totalmarkeds prognoserte behov for ammekyr, gitt forventet tilgjengelig innenlandsk salg, melkebehov og ytelse

7 Gris

For 2023 prognoseres det med en nedgang i salget til og om lag nivået før pandemien, og det forventes om lag markedsbalanse i svinemarkedet. Som for storfe er det knyttet noe mer usikkerhet til salget i 2023, men salget av gris forventes å påvirkes mindre enn storfe som følge av redusert kjøpekraft.

Trenden med økt effektivitet i svineproduksjonen forventes å fortsette. Nedgangen i bedekningene er imidlertid noe større enn prognosert effektivitetsøkning. Prognosen viser en nedgang i tilførslene på 1 prosent i 2022, og en mindre nedgang i 2023.

Tilpassinger til nytt konsesjonsregelverk gir ikke rom for økte konsesjonsgrenser.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris i første halvår av 2023 økes med kr 3,50 per kilo, til kr 45,00 per kilo.

7.1 Marked og priser

Etter tilnærmet balanse i svinemarkedet i 2014 og 2015 fikk man igjen store utfordringer med overproduksjon. I 2019 ble det for å regulere produksjonen og skape balanse i markedet kjøpt ut purker. Markedet kom i balanse i løpet av året og det var mulig å ta ut målprisen. I 2020, 2021 og litt inn i 2022 var markedet preget av restriksjonene som følge av Covid-19. Dette ga et betydelig etterspørselsløft og bidro til at norsk produksjon og import gjennom importkvotene ikke klarte å dekke mengden markedet ønsket. Det ble derfor åpnet opp for import gjennom administrativt nedsatt toll. Med virkning fra 1. juli 2021 ble markedsreguleringen for gris lagt om fra å være omfattet av målprissystemet, hvor målprisen bestemmes i jordbruksoppjøret, til at det settes planlagt gjennomsnittlig engrospris av Nortura som markedsregulator. Staten har satt et øvre tak for reguleringslagring av gris på 3 000 tonn årlig.

Prognosen per september viser året 2022 sett under ett et underskudd på vel 3 000 tonn gris. Underskuddet og importbehovet ut over kvotene var i 1. halvår.

7.1.1 Prognose for 2023

Slaktevektene for gris holder seg relativt høye på 85 kg, og forventes å holde seg på samme nivå i 2023. Trenden med økt effektivitet i svineproduksjonen forventes å fortsette. Nedgangen i bedekningene er imidlertid noe større enn prognosert effektivitetsøkning. Det prognoseres en nedgang i tilførslene på 0,5 prosent fra 2022.

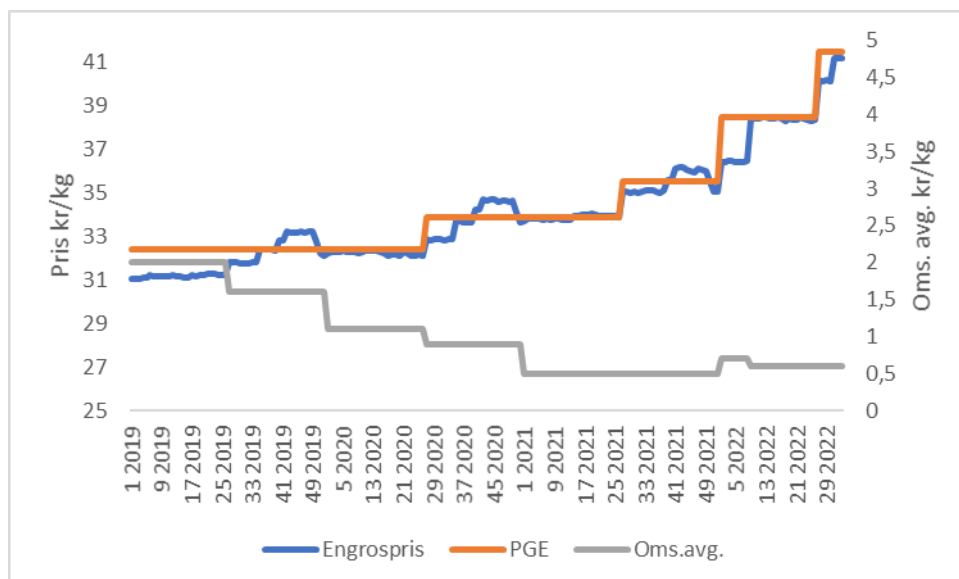
For 2023 prognoseres det med en nedgang i salget til og om lag nivået før pandemien. Det forventes om lag markedsbalanse i svinemarkedet. Importkvotene av fersk gris fra EU og Storbritannia forventes å komme inn.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2022-2023	Import	Engrossalg i tonn	Endring 2022-2023	Markedsbalanse i tonn
Gris	132 900	0 %	1 700 1)	134 000	-3 %	600

Tabell 10 – Totalmarkeds prognose for gris 2023 – per sep 2022. 1) Prognosen forutsetter import av 650 spekk, EU-kvoten på 900 tonn og kvoten på 150 tonn fra Storbritannia

7.1.2 Engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Fra og med andre halvår 2016 ble målprisen for gris holdt uendret fram til andre halvår 2020. Den uendrede målprisen bidro til å håndtere utfordringene med overproduksjon i svinenæringen. I andre halvår 2020 og 2021 (PGE i 2021), samt første og andre halvår 2022 ble prisen økt betydelig. Oppnådd engrospris har fulgt målprisen/PGE relativt tett gjennom prisøkningene man har hatt de senere årene. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar har medført et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året. Figur 14 viser utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgiften for gris de siste årene.

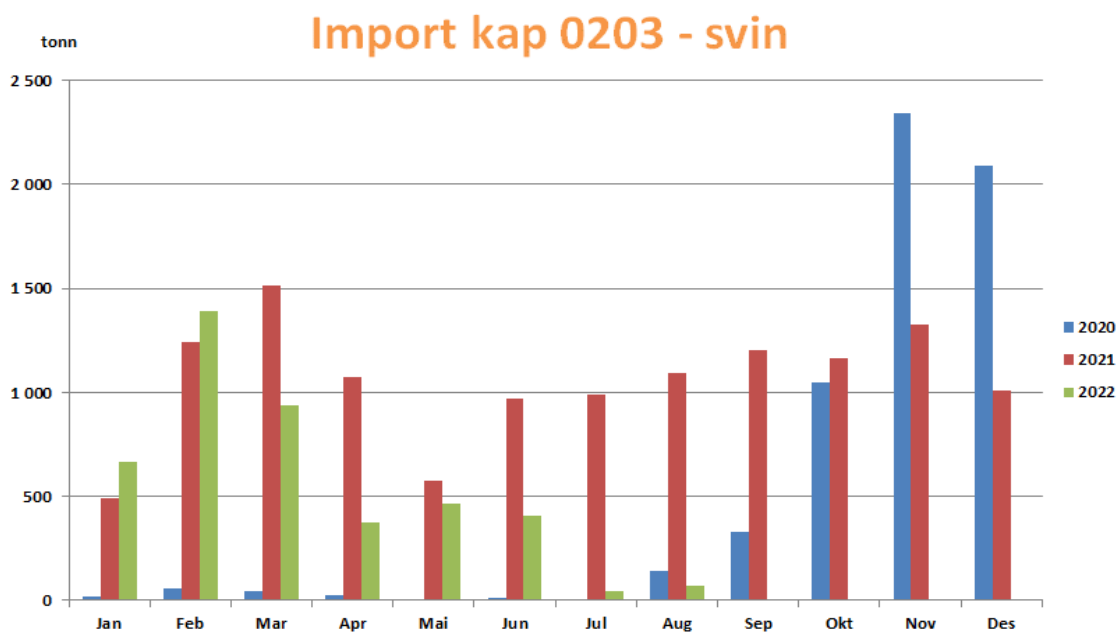
Figur 14 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift. 2019 – uke 33 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

7.1.3 Reguleringslager for gris

Ved inngangen til 2022 var det ikke gris på reguleringslager. Med en normalsituasjon i markedet forventes det for resten av 2022 at etterspørselen fortsatt vil falle, og det vil igjen fryses inn noe gris på reguleringslageret i løpet av året, og videre i 2023.

7.1.4 Import av gris

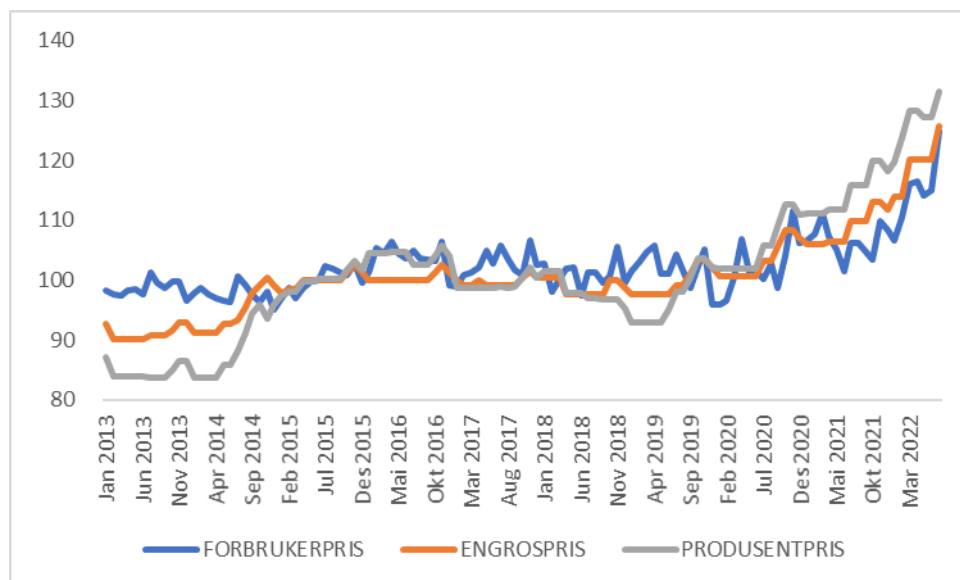
I 2019 ble det importert mindre enn 1 000 tonn gris til Norge. I 2020 og 2021 ble det importert hhv. 6 200 og 12 700 tonn svinekjøtt. Til og med august 2022 er det importert rundt 4 400 tonn gris. Det er i hovedsak tysk og finsk gris som blir importert til Norge. Figur 15 viser utviklingen i importen for t.o.m. august.

Figur 15 – Månedlig import av gris i tonn, 2020 – august 2022. Tollposisjon 0203. Kilde: SSB

7.1.5 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

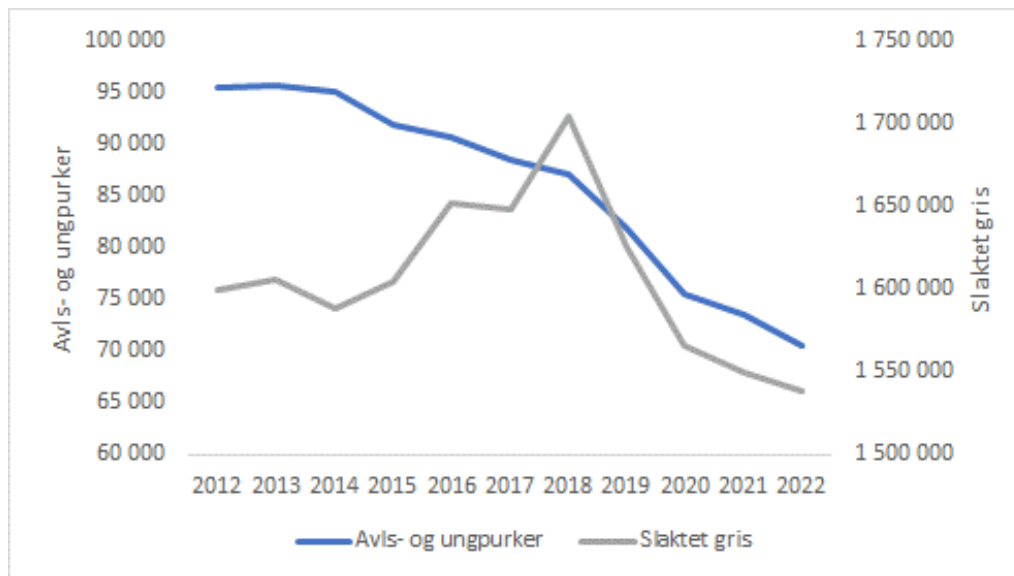
Det var betydelige svingninger i forbruker-, produsent- og engrosprisen for gris under covid-19. Engros- og produsentprisen svangte i stor grad i takt med hverandre, mens forbrukerprisen ikke i like stor grad fulgte samme utvikling. Gjennom 2021 og i første halvår av 2022 har det vært en betydelig prisøkning for gris. Det siste året (juli til juli) har produsent- og engrosprisen økt med henholdsvis 13,6 og 14,3 pst. Forbrukerprisen har på sin side økt med 17,7 pst. i samme periode. Figur 16 viser utviklingen i de tre prisene siden 2013.

Figur 16 – Månedlig utvikling i produsent-, engros-, og forbrukerpris for gris, 2013-juli 2022. Kilde: NIBIO

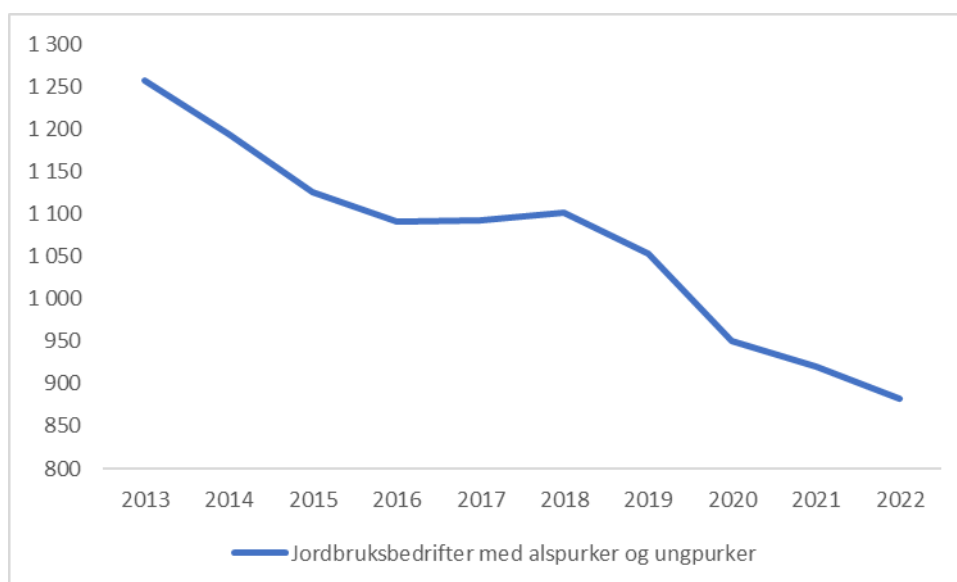
7.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

7.2.1 Utvikling i antall dyr og produsenter

Figur 17 – Utvikling i antall avls- og ungpurker og slaktede gris, 2012-2022.

Det har vært relativt store strukturelle endringer i grisenæringen de siste 10 årene. Bedre dyremateriale og drift har gitt en betydelig effektivitetsøkning i næringen. Tall fra søknad om produksjonstillegg per 1. mars 2022 viser en nedgang i antall avlspurker på 3,6 prosent fra 2021. I dag er det i overkant av 70 000 avls- og ungpurker fordelt på rundt 850 jordbruksbedrifter i Norge. Antall bedrifter som produserer gris har hatt en jevn nedgang de siste 10 årene. I 2012 var det 1 300 bruk med avls- og ungpurker, mens det i dag er om lag 850.

Figur 18 – Utvikling i antall bedrifter med avls- og ungpurker, 2012-2022. Kilde: SSB, kildetabell 05979

7.2.2 Resultater fra referansebruk nr. 5

Tallene for referansebruk fem viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 22 pst. i 2021 (kr. 104 481), mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for jordbruksoppjøret estimeres med en økning i 2022 på 4 pst. (kr. 20 482). Kostnaden for blant annet gjødsel, kraftfôr og drivstoff forventes å øke betydelig og bidra til redusert overskudd. Økte inntekter, særlig fra slaktegris, bidrar imidlertid til økt lønnsomhet; 5 pst. økning i driftsoverskuddet. Referansebruk fem består i 2022 av 928 slaktegris.

Ref.bruk Nr. 5	2021	2022	Endring i %
<i>Planteprodukter</i>	607 961	611 780	1 %
<i>Husdyrprodukter</i>	3 410 234	3 754 380	10 %
<i>Tilskudd</i>	331 130	371 368	12 %
Inntekter i alt	4 399 016	4 788 858	9 %
<i>Handelsgjødsel</i>	70 981	133 955	89 %
<i>Kraftfôr</i>	1 388 829	1 557 096	12 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	519 925	570 195	10 %
<i>Annet</i>	294 084	303 852	3 %
Variable kostnader	2 273 819	2 565 098	13 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	91 373	99 864	9 %
<i>Drivstoff</i>	51 343	65 362	27 %
<i>Elektrisk kraft</i>	88 317	80 547	-9 %
<i>Annet</i>	835 375	870 116	4 %
Faste kostnader	975 035	1 016 025	4 %
Kostnader i alt	3 571 920	3 918 233	10 %
Driftsoverskudd	827 096	870 625	5 %
Vederl. Arb. og egenkap. pr. årsverk	577 496	597 978	4 %

Tabell 11 - Resultater for referansebruk nr. 5 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

7.2.3 Dekningsbidrag i smågris og slaktegrisproduksjon

Tabell 12 viser Norturas dekningskalkyler for ulike svinebruk, målt i kroner per årspurke/slaktegris. Det er lagt til grunn en slaktevekt på 84,7 kilo; 39 årspurker og 1100 gris til salg eller slakt i kombibruket; 85 årspurker i smågrisproduksjonen med salg av 2373 smågriser; og 1 480 gris til slakt i slaktegrisproduksjonen. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventede økninger i kostnader. Kostnadskompensasjon som utbetales i år er ikke inkludert i kalkylen. Kalkylen gir derfor et bilde av lønnsomheten gitt forventet kostnadsbilde og jordbruksavtalenes innvirkning. Som tabellen viser, er dekningsbidraget for bruket som helhet høyest hos smågrisprodusenten og svakest hos slaktegrisprodusentene.

Sammenligner man med tilsvarende prognoser for september 2021 har både kostnadene og inntektene økt for alle tre brukene. Dekningsbidraget per årspurke/slaktegris har økt for alle produksjonene. Også i forrige halvår var det en positiv utvikling i lønnsomheten i svineproduksjonen. Etterslepet fra tidligere år er betydelig, og det har derfor vært helt nødvendig med en styrking av økonomien for å sikre en sunnere økonomiske situasjon hos

svineprodusenten. Til tross for en positiv utvikling i lønnsomhet er byggekostnadene nå så høye at det er minimalt med investeringsvilje og evne til både oppgraderinger av eksisterende fjøs, eller nybygg.

	Slaktegris- produksjon (1 480 stk.)	Smågris- produksjon (85 årspurker)	Kombinert- produksjon (39 årspurker)
Produksjonsinntekter	2 957	38 709	83 816
Variable kostnader	2 490	20 718	53 096
Dekningsbidrag 1	468	17 991	30 720
Tilskudd	13	206	837
Dekningsbidrag 2	481	18 197	31 557
Dekningsbidrag 2 for bruket	711 621	1 546 732	1 230 731

Tabell 12 – Dekningsbidragskalkyler for griseproduksjon, ulike driftsformer. Kilde: Nortura

7.3 Langtidsutsikter for gris

De siste årene har den underliggende trenden vært en reduksjon i forbruket også av svinekjøtt per capita. Totalmarked prognoserer at innenlandsk salg av rødt kjøtt vil reduseres med 1 prosent per capita årlig i perioden 2023 til 2027. Det vil med framskrevet salg være behov for flere smågris etter bortfall av tilførsler som følge av endrede konsesjonsregler fra 2025. Det er kapasitet for økning innenfor dagens konsesjonsgrenser. Totalmarked gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viser at de som fortsetter med smågrisproduksjon vil netto utvide innenfor konsesjonsgrensene. Det ventes en fortsatt effektivitetsutvikling i svineproduksjonen.

8 Sau og lam

Det var tomme reguleringslagre ved inngangen til 2022, og det ventes små mengder på lager ved utgangen av året. Utsatt slaktning har gitt noe lavere salg i sesongen, men det forventes at det ikke vil bli fryst inn mye lam eller sau i 2022. Salget for 2023 forventes å gå tilbake med 2%.

Tall pr. 1 mars 2022 viser en nedgang i antall søyer på 1,5 prosent fra 2021. Det ventes en litt mindre nedgang i 2023. Markedet for sau og lam prognoseres å være i bra balanse i 2023.

Sauebestanden synes å være på et riktig nivå og det må være en ambisjon å beholde dagens kapasitet.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam i første halvår av 2023 økes med kr 3,50 per kilo, til kr 82,00 per kilo.

8.1 Marked og priser

Fra 2015 og flere år framover var det et betydelig overskudd av sau og lam i markedet, noe som førte til oppbygning av mengden slakt på reguleringslager. Redusert engrospris, kommersiell eksport av sau og markedsreguleringstiltak har blitt gjennomført. I tillegg har saueprodusenten lyttet til markedsregulators oppfordring om å ikke øke produksjonen. Dessuten har blant annet serien 'Hverdagslam' bidratt til å øke småfesalget utenfor høysesongen. Sammen med pandemien bidro satsingen på produktutvikling og markedsaktiviteter til salgsvekst for produkter av både sau og lam. For 2022 forventes det noe lavere tilførsel av lam enn i fjor, samt noe lavere salg. Dagens sauebestand synes å være på et nivå som skaper balanse i markedet.

8.1.1 Prognose for 2023

Det var tomme reguleringslagre ved inngangen til 2022, og det ventes små mengder på lager ved utgangen av året. Markedet for sau og lam prognoseres å være i bra balanse i 2023. Sauebestanden synes å være på et riktig nivå og det må være en ambisjon å beholde dagens kapasitet.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2022-2023	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2022-2023	Markedsbalanse i tonn
Lam	18 850	-1 %	806 1)	19 000	-2 %	700
Sau	4 800	-1 %		4 800	-2 %	0

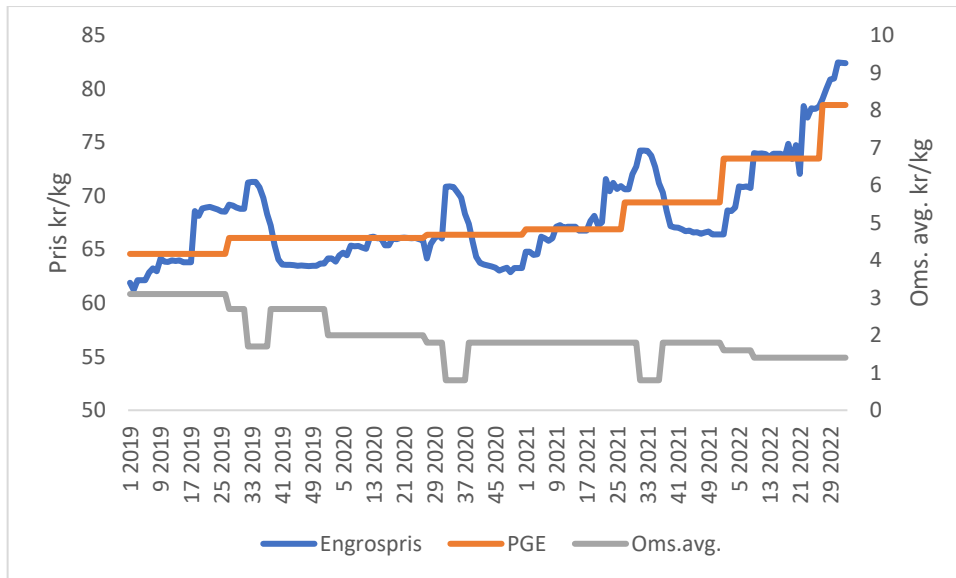
Tabell 13 – Totalmarkeds prognose for lam og sau 2023 – per september 2022. 1) Prognosen forutsetter import gjennom WTO-kvoten på 206 tonn og import fra Island på 600 tonn

8.1.2 Engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Fram til andre halvår 2015 var det en betydelig prisøkning for lam. På grunn av markedssituasjonen ble den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen gradvis redusert fram til 2017, for så å bli holdt uendret i to og et halvt år. I juli 2019 ble igjen prisen løftet og har siden

blitt økt igjen andre halvår 2020, første og andre halvår 2021 og første og andre halvår 2022. Planlagt gjennomsnittlig engrospris ble i 2022 økt med kr. 9,10.

For småfe er det betydelig sesongvariasjon både i produksjonen og etterspørselen. Det er derfor også relativt stor sesongvariasjon i nivået på engrosprisen. For å sikre nok lam til slakt til å møte etterspørselen på høsten er prisen høy om sommeren og tidlig på høsten. Tilsvarende faller prisen på senhøsten og om vinteren. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar medførte et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året. Figur 19 viser historisk utvikling i PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for 2016 og fram til i dag.

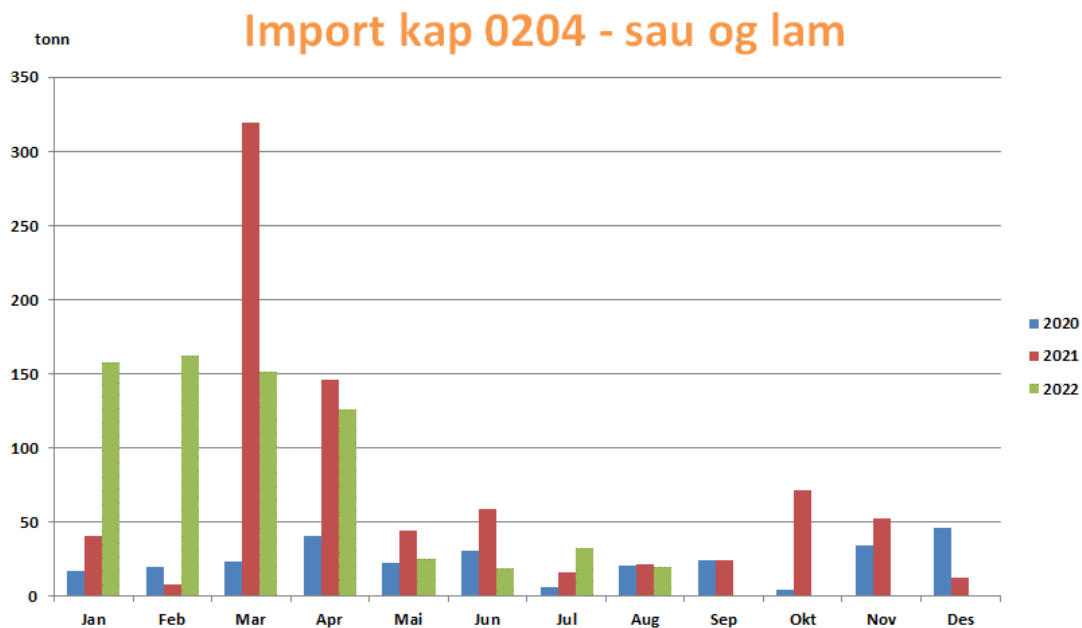
Figur 19 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift, 2016 – uke 33 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

8.1.3 Reguleringslager for lam

Beholdningen på reguleringslageret var ved inngangen til 2021 på 1 880 tonn. I løpet av februar 2021 ble reguleringslageret tømt og forble tomt fram til starten av september hvor noe lam ble fryst inn og lagt på reguleringslageret. Reguleringslageret ble igjen tømt før nyttår og har vært tomt siden. Før 2021 har ikke reguleringslageret for sau og lam vært tomt siden 2015. Det har ikke vært innfrysing av lam så langt i år.

8.1.4 Import av sau og lam

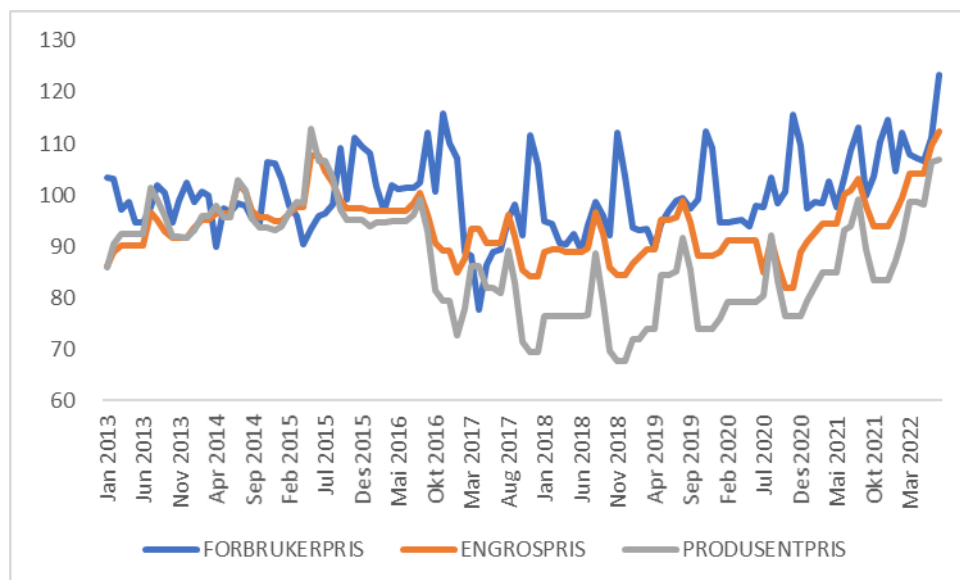
Importen til Norge av sau og lam er begrenset, og overstiger sjelden volumet for importkvotene gitt gjennom WTO og bilateralt til Island. Importen i 2021 var på vel 800 tonn. T.o.m. august 2022 er det importert 700 tonn sau og lam. Importen av sau og lam er i hovedsak fra Island, men det importeres også fra New Zealand gjennom WTO-kvoten. Figur 20 viser utviklingen i importen av saue- og lammekjøtt til og med august 2022.

Figur 20 – Månedlig import av sau og lam, 2020 – august 2022. Kilde: SSB, kildetabell 08799

8.1.5 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

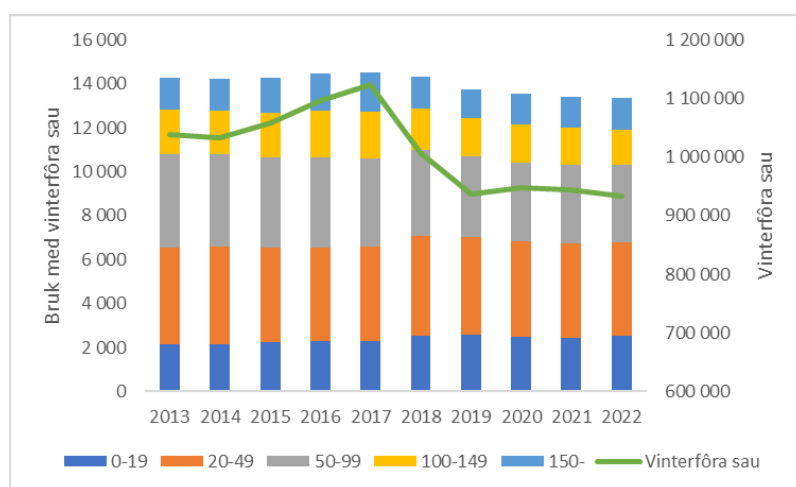
Grunnet det sesongpregede mønsteret i etterspørselen etter lam og sau utvikler forbrukerprisen seg innenfor et kalenderår annerledes enn produsent- og engrosprisen. De siste fem årene har de sesongmessige svingningene i prisene økt, men i det store bildet har prisene fulgt hverandre. Tolvmånedersveksten (juli 2021 – juli 2022) for produsent- og engrospris har vært på henholdsvis 13,8 og 11,4 pst., mens forbrukerprisene har økt med 13,6 pst.

Figur 21 – Månedlig utvikling i produsent-, engros-, og forbrukerpris for lam, 2014 - mars 2022. Kilde: NIBIO

8.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

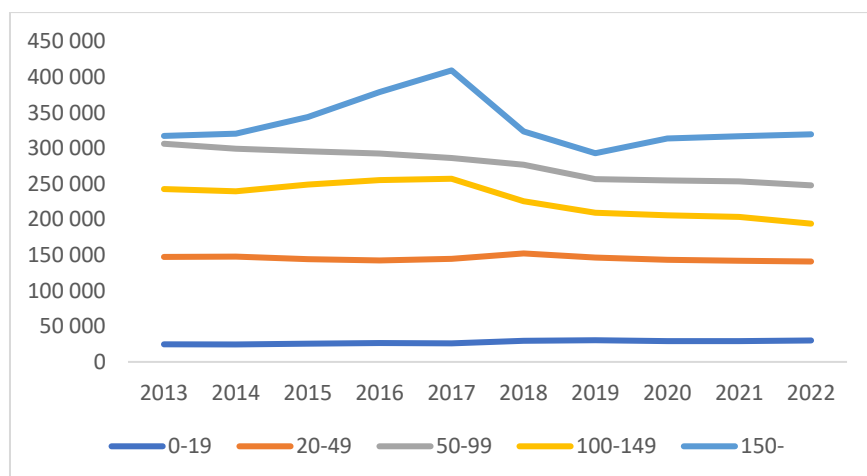
Det er i overkant av 13 300 jordbruksbedrifter som har vinterfôra sau i Norge. Det var en marginal nedgang i antall sauebruk fra 2021 til 2022. Det har vært en svak nedadgående trend når det gjelder antall sauebruk i Norge de siste årene. Sammenlignet med i 2013 er det 6,5 pst. færre bruk i dag. Også for sauetallet har det vært en svakt nedadgående trend de siste ti årene. Etter en betydelig nedgang i sauetallet i 2018 og 2019, grunnet lave priser og tørke, økte antallet sau noe igjen i 2020. I 2022 er det i overkant av 930 000 vinterfôra sau i Norge, noe som er 10 pst. lavere enn i 2013. Det er få veldig store sauebruk i Norge, og i 2020 var det kun 19 produsenter som hadde mer enn 500 sauer. Størst i antall er gruppen som har under 50 sauer, og antallet produsenter faller i takt med antall sauer utover dette. Figur 20 viser utviklingen i antall bruk med sau fordelt etter besetningsstørrelse.

Figur 22 – vinterfôra sau og bedrifter med vinterfôra sau. Kilde: SSB

8.2.1 Utvikling i sauetallet

Figur 23 viser utviklingen i antall vinterfôra søyer fordelt på besetningsstørrelse fra 2013 til 2022. Sauetallet ble betydelig redusert i 2018 og 2019 som følge av lave priser og tørke. I 2020 og 2021 tok sauetallet seg opp, før det igjen falt i 2022. Det står mest sau i besetninger med over 150 vinterfôra søyer. I 2022 huset disse besetningene over 1/3 av all sau i Norge.

Figur 23 – Antall vinterfôra søyer etter besetningsstørrelse, 2021-2022. Kilde: SSB

8.2.2 Resultater fra referansebruk nr. 3

Tallene for referansebruk tre viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 1 pst. (kr. 1 967) i 2021, mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for jordbruksoppjøret estimeres med en nedgang i 2022 på 5 pst. (kr. – 8 483). Kostnaden for blant annet gjødsel, kraftfôr og drivstoff forventes å øke betydelig og bidrar til redusert overskudd. På tross av at inntektene også øker som følge av økte priser, faller lønnsomhetene og ytterligere forverrer økonomien til småfeprodusentene. Det er viktig å merke seg at prisen på sau og lam for første halvår 2022 er videreført for andre halvår for referansebruket og at tallene er fra før jordbruksforhandlingene.

Ref.bruk Nr. 3	2021	2022	Endring i %
<i>Planteprodukter</i>	21 730	24 640	13 %
<i>Husdyrprodukter</i>	312 245	339 475	9 %
<i>Tilskudd</i>	581 696	623 223	7 %
Inntekter i alt	941 850	1 014 380	8 %
<i>Handelsgjødsel</i>	42 080	79 414	89 %
<i>Kraftfôr</i>	75 719	84 893	12 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	15 082	16 540	10 %
<i>Annet</i>	111 251	118 390	6 %
Variable kostnader	244 132	299 237	23 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	51 930	56 755	9 %
<i>Drivstoff</i>	26 365	33 564	27 %
<i>Elektrisk kraft</i>	24 480	22 326	-9 %
<i>Annet</i>	286 185	296 308	4 %
Faste kostnader	388 960	408 953	5 %
Kostnader i alt	771 881	852 956	11 %
Driftsoverskudd	169 969	161 424	-5 %
Vederl. Arb. og egenkap. pr. årsverk	173 364	164 881	-5 %

Tabell 14 – Resultater for referansebruk nr. 3 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

8.2.3 Dekningsbidrag for sauebrukene

Tabell 15 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for et sauebruk med 130 vinterfôra sau, målt i kroner per vinterfôra sau. Utgangspunktet for å velge 130 sau er at dette tilsvarer om lag et årsverk i de ulike referansebrukene NIBIO har for rene sauebruk. Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5B og distriktstilskuddssone 2. 98 pst. av lammene er klasse O+ eller bedre. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventede økninger i kostnader. En har også beregnet forventet utbetalingspris som følge av endring av PGE i andre halvår 2022. Kalkylen gir derfor et bilde av lønnsomheten gitt forventet kostnadsbilde og jordbruksavtalenes innvirkning. Dekningsbidrag inkludert tilskudd beløper seg til i underkant av 4 500 pr vinterfôra sau.

Sammenligner man med tilsvarende dekningsbidragskalkyle fra første halvår 2022, så er dekningsbidraget fra driften inkludert ull- og grunntilskudd redusert med ca. kr 100 pr sau.

Det betyr at økt prisuttak ikke har greid å kompensere for kostnadsveksten. Dekningsbidrag inkludert andre tilskudd har imidlertid økt med om lag 1 100 kroner som følge av økte tilskudd.

	130 vinterfôra sau
Produksjonsinntekter	2 253
Variable kostnader	1 932
Dekningsbidrag 1	321
Tilskudd	4 137
Dekningsbidrag 2	4 459
Dekningsbidrag 2 for bruket	579 629

Tabell 15 – Dekningsbidragskalkyle for sauebruk med 130 vinterfôra sau, arealtilskudd sone 5B. distriktstilskuddssone 2. Kilde: Nortura

8.3 Langtidsutsikter for sau og lam

Prognosen for 2023 viser god balanse i det norske markedet for sau og lam. Totalmarked forventer at sau og lam også vil følge trenden til rødt kjøtt med en reduksjon i konsum per capita, men at nedgangen vil være noe mindre enn for gris og storfe. Markedsbalansen og framtidsutsiktene for etterspørselen etter sau og lam tilsier at det ikke er rom for økning i produksjonen, men at det må være en ambisjon å beholde dagens kapasitet. Totalmarked gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viser at mange planlegger å avvikle saueholdet.

9 Egg

Salget av egg er relativt stabilt. For 2023 er det forventet en svak vekst som i stor grad følger befolkningsveksten.

Det er et stort overskudd av egg i markedet. Overskuddet i 2022 ville blitt på om lag 3 000 tonn før tiltak. Nærmere 2 800 tonn av overskuddet er tatt ut og avtalt fjernet ved bruk av førtidsslakting og ca 400 tonn noe av overskuddseggene er anvendt til miljøfôr.

For 2023 viser prognosen et overskudd før tiltak på 2 600 tonn. Det blir gjennomført midlertidig opphold i eggproduksjonen som midlertidig gir bedre markedsbalanse for 2023.

Det er svært viktig at vi unngår ytterligere nyetableringer i en næring som nå sliter med en betydelig overproduksjon. Det vil ramme alle produsenter. Tiltaket med midlertidig opphold i eggproduksjonen vil ikke gi bedring i markedsbalansen over tid.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg i første halvår 2023 økes med kr 1,00 per kilo, til kr 24,00 per kilo.

9.1 Marked og priser

De siste årene har det vært overproduksjon av egg. Overskuddet er løpende håndtert med førtidsslakting og midlertidig redusert for 2023 med tilskudd for midlertidig opphold i eggproduksjonen. Økonomien er også holdt tilbake for å unngå nyetableringer i et marked med overskudd. Overskudd i eggsektoren skyldes utelukkende for mange nyetableringer.

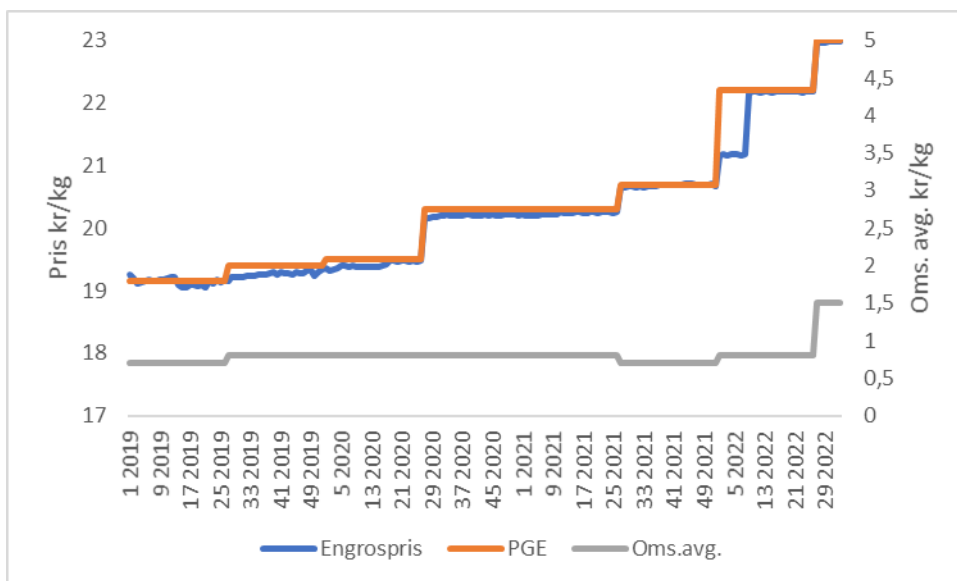
9.1.1 Prognose for 2023 før tiltak

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2022-2023	Import	Engrossalg i tonn	Endring 2022-2023	Markedsbalanse i tonn
Egg	67 700	4 %	500 1)	65 600	1 %	2 600

Tabell 16 – Totalmarkeds prognose for egg 2023 – per september 2022. 1) Prognosen forutsetter import på 500 tonn egg.

9.1.2 Engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

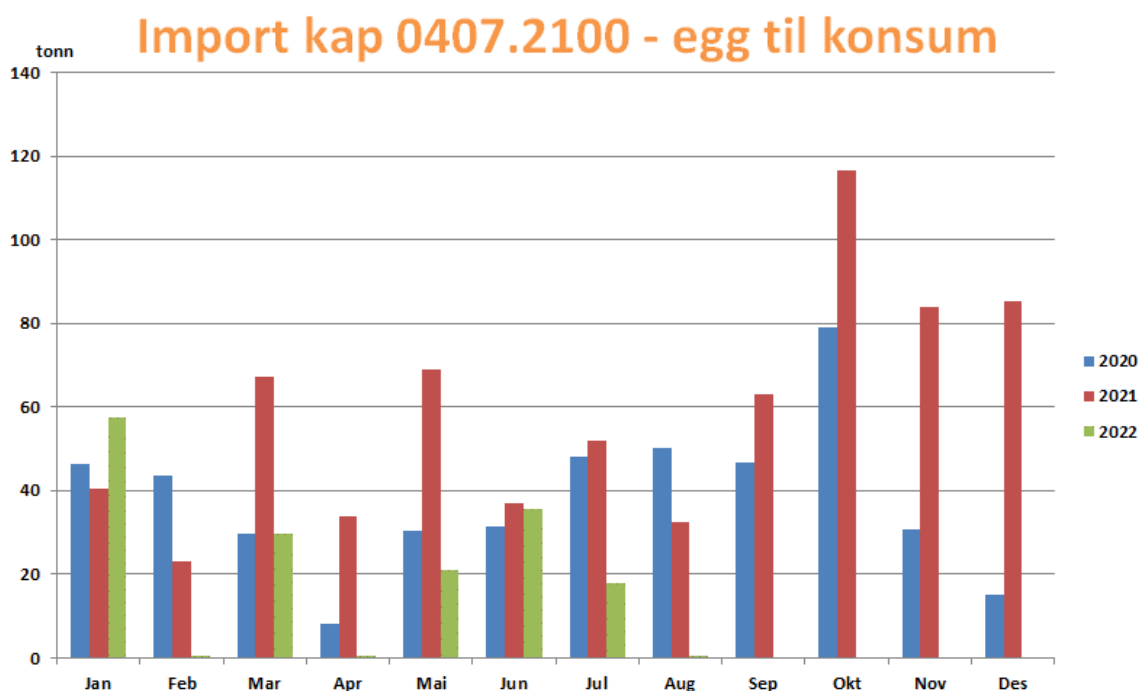
Figur 24 viser utviklingen i planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), løpende engrospris og omsetningsavgiften for egg i perioden 2016 til uke 33 i 2022. I første halvår 2022 ble PGE for egg økt med kr. 1,50, før prisen ble økt ytterligere 80 øre i andre halvår. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar har medført et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året. For egg varierte omsetningsavgiften mellom 70 og 80 øre fra 2018 t.o.m. første halvår 2022. Grunn betydelig overproduksjon som følge av nyetableringen i næringen har man måtte gjennomføre ulike reguleringstiltak. Behovet for reguleringstiltak vil fortsette i tiden fremover, noe som medførte at omsetningsavgiften i andre halvår av 2022 ble økte til kr. 1,50 for å finansiere disse tiltakene.

Figur 24 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift, 2016 – uke 33 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

9.1.3 Import av egg

Importen av egg til Norge har historisk vært relativt liten. Det ble i 2021 importert vel 700 tonn skallegg til konsum. Grunnet salmonellarisiko kommer i all hovedsak de importerte eggene fra Skandinavia og benyttes i stor grad til å produsere eggprodukter. I 2021 ble det også blitt importert egg fra Nederland og Estland. Importen av egg til Norge skjer innenfor importkvotene gitt gjennom WTO og EØS-avtalen, som til sammen er på nærmere 1 600 tonn. En importkvote på 48 tonn hønseegg ble gitt Storbritannia gjennom frihandelsavtalen framforhandlet i 2021. Figur 25 viser månedlig import av egg de siste årene.

Figur 25 – Månedlig import av egg, 2020 – august 2022. Kilde: SSB

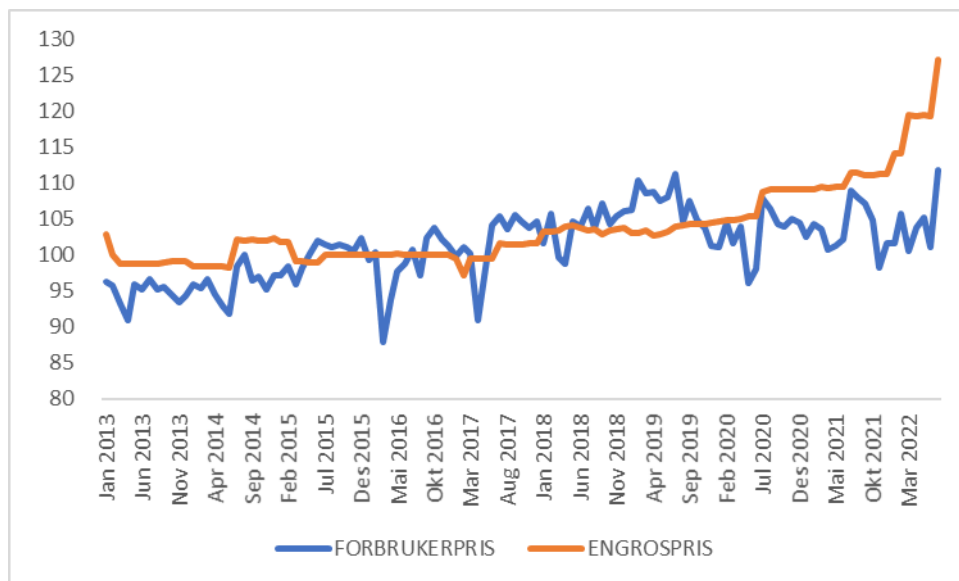
9.1.4 Markedsutvikling for egg

Forbruksveksten av egg følger i stor grad befolkningsveksten og det er ikke forventet noen stor forbruksvekst utover det. Av eggene som selges i Norge er om lag 97% fra frittgående høns. Det er fortsatt avsetning for egg fra miljøinnredning, men dette skyldes i stor grad at disse eggene har en lavere pris. I dagligvaremarkedet ser vi at EMV-andelen på egg er sterkt økende.

Markedet for egg til eggprodukter utgjør ca 8000-10 000 tonn årlig. Dette er produkter som i stor grad inngår som ingrediens i de fleste videreforedte matvarene som produseres i Norge. Disse produktene står ofte i direkte konkurranse med utenlandske RÅK-produkt og er derfor utsatt for en større priskonkurranse fra utlandet sammenliknet med konsumegg.

9.1.5 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

Figur 26 viser utvikling i forbruker- og engrospriser på egg. Det er større variasjon i forbrukerprisene enn i engrosprisen, med de er ofte korrelert når det skjer større endringer i engrosprisen. De siste årene har det vært stigning i engrosprisen for egg, mens forbrukerprisene har variert og i perioder falt. I 2021 og 2022 har engrosprisen økt relativt mye sammenliknet med forbrukerprisen. Forbrukerprisindeksen økte imidlertid betydelig fra juni til juli i år.

Figur 26 – Månedlig utvikling i engros- og forbrukerpris for egg, 2014 - mars 2022. Kilde: NIBIO

9.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

Det ble fram mot 2012 gjort store investeringer blant norske eggprodusenter i nye hønsehuse og innredning i husene. Det ble gjort ytterligere investering gjennom omlegging fra bur til frittgående høns. Mange produsenter har derfor fortsatt høy gjeldsbelastning og tilhørende høye finansielle kostnader. Driftskostnadene har økt betydelig for egg som for alle produksjoner. Sterkt økte byggekostnader gir store kostnader for nyetablerte.

9.2.1 Næringsstruktur – produksjon i ulike innredninger

Gjennomsnittlig besetning ligger i dag tett opp mot konsesjonsgrensen på 7 500 høne. Eggproduksjon med høner i miljøbur utgjør nå en svært liten andel av den totale eggproduksjonen; om lag 3 pst. Produksjonen er spredt og ikke lokalisert nært de små salgskanalerne. Det finnes noe etterspørsel etter egg fra burhøner, men markedet er veldig marginalt og eggprodusentene bør være oppmerksomme på at markedet raskt kan forsvinne helt. Også blant eggprodusentene er det behov for å øke inntektene for å opprettholde lønnsomheten når kostnadene har økt. Kraftfôr til verpehøner og unghøneproduksjon er de største utgiftspostene i eggproduksjonen.

9.2.3 Resultater fra referansebruk nr. 6 – korn og egg

Tallene for referansebruk seks viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 6 pst. i 2021 (kr. 35 408), mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for jordbruksoppgjøret estimeres med en nedgang i 2022 på 9 pst. (kr. – 59 627). Kostnaden for blant annet gjødsel, kraftfôr og drivstoff forventes å øke betydelig og bidra til redusert overskudd. Økte inntekter som følge av økt pris på egg bidrar på sin side positivt til lønnsomheten. Det er viktig å merke seg at eggprisen for første halvår 2022 er videreført for andre halvår i beregningen av inntektene.

Ref.bruk Nr. 6	2021	2022	Endring i %
<i>Planteprodukter</i>	840 145	835 414	-1 %
<i>Husdyrprodukter</i>	2 560 077	2 740 568	7 %
<i>Tilskudd</i>	531 242	578 690	9 %
Inntekter i alt	4 073 273	4 301 159	6 %
<i>Handelsgjødsel</i>	72 696	137 192	89 %
<i>Kraftfôr</i>	1 252 770	1 404 551	12 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	283 096	310 468	10 %
<i>Annet</i>	201 038	208 028	3 %
Variable kostnader	1 809 600	2 060 239	14 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	85 197	93 114	9 %
<i>Drivstoff</i>	61 421	78 193	27 %
<i>Elektrisk kraft</i>	60 357	55 047	-9 %
<i>Annet</i>	702 407	727 244	4 %
Faste kostnader	909 382	953 598	5 %
Kostnader i alt	3 163 289	3 477 450	10 %
Driftsoverskudd	909 984	823 709	-9 %
Vederl. Arb. og egenkap. pr. årsverk	643 224	583 597	-9 %

Tabell 17 – Resultater for referansebruk nr. 6 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

9.2.4 Dekningsbidrag for eggprodusenten

Tabell 18 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for eggprodusenter med 7 500 verpehøner, målt i kroner per verpehøne per år. Det er ikke i kalkylen lagt inn anslag for endring av PGE i 1. halvår 2023. Kalkylen gir kun et bilde av lønnsomheten her og nå, dvs. per september 2022. Eggproduksjonen per innsatt høne holder seg relativt stabilt over tid. På tvers av driftsformene

har produksjonsinntektene økt det siste året, men pga. de økte kostnadene svekkes lønnsomheten for alle driftsformene, gitt dagens pris. Siden det ble nye krav til hold av høner i 2012 og omstilling fra miljøinnredning til frittgående etter det, har mange eggprodusenter relativt nye anlegg, og dermed høye kapitalkostnader.

	Miljø- innredning	Frittgående aviar	Økologisk aviar
Produksjonsinntekter	354	428	625
Produksjonskostnader	314	322	458
Dekningsbidrag 1	31	84	132
Tilskudd	16	22	32
Div. variable kostnader	11	11	11
Dekningsbidrag 2	29	77	118
Dekningsbidrag 2 for bruket	221 135	580 326	882 979

Tabell 18 – Dekningsbidragskalkyle for eggprodusenter med 7 500 verpehøner. Kilde: Nortura

9.3 Langtidsutsikter for egg

Prognosen for 2023 viser en overdekning før alle tiltak på om lag 2 600 tonn. Det ventes en positiv, men beskjeden forbruksvekst for egg per innbygger. I tillegg bidrar befolkningsveksten til at den totale etterspørselen etter egg ventes å øke. Men det er overdekning i dag og det er utsikter til fortsatt overproduksjon uten tiltak i eggsektoren. Altså ikke rom for å øke den norske produksjonen i løpet av de neste fem årene. Totalmarkedet gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viser at mange vil starte opp med egg.

10. Vedlegg

10.1 Storfe – planlagt gjennomsnittlig engrospris

			Representantvare ung okse kr/kg					
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	58,52	-0,18	58,70	1,20	2,1 %	102,5
2016	2. halvår	PGE	59,09	-0,11	59,20	0,50	0,9 %	103,4
2017	1. halvår	PGE	59,69	-0,31	60,00	0,80	1,4 %	104,8
2017	2. halvår	PGE	59,92	-0,08	60,00	0,00	0,0 %	104,8
2018	1. halvår	PGE	60,09	-0,41	60,50	0,50	0,8 %	105,7
2018	2. halvår	PGE	59,88	-0,42	60,30	-0,20	-0,3 %	105,3
2019	1. halvår	PGE	59,87	-0,63	60,50	0,20	0,3 %	105,7
2019	2. halvår	PGE	60,49	-0,01	60,50	0,00	0,0 %	105,7
2020	1. halvår	PGE	61,19	-0,01	61,20	0,70	1,2 %	106,9
2020	2. halvår	PGE	62,52	-0,28	62,80	1,60	2,6 %	109,7
2021	1. halvår	PGE	64,30	0,00	64,30	1,50	2,4 %	112,3
2021	2. halvår	PGE	66,25	-0,05	66,30	2,00	3,1 %	115,8
2022	1. halvår	PGE	70,10	-0,70	70,80	4,50	6,8 %	123,7
2022	2. halvår	PGE			74,80	4,00	5,6 %	130,7
2023	1. halvår	PGE			78,30	3,50	4,7 %	136,8

10.2 Gris – planlagt gjennomsnittlig engrospris

			Representantvare gris kr/kg					
			Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	Målpris	31,94	-0,40	32,34	0,00	0,0 %	101,1
2016	2. halvår	Målpris	32,25	-0,18	32,43	0,09	0,3 %	101,4
2017	1. halvår	Målpris	31,65	-0,78	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2017	2. halvår	Målpris	31,91	-0,52	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2018	1. halvår	Målpris	31,29	-1,14	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2018	2. halvår	Målpris	31,37	-1,06	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2019	1. halvår	Målpris	31,18	-1,25	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2019	2. halvår	Målpris	32,53	0,10	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2020	1. halvår	Målpris	32,24	-0,19	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2020	2. halvår	Målpris	33,88	-0,01	33,89	1,46	4,5 %	105,9
2021	1. halvår	Målpris	33,87	-0,02	33,89	0,00	0,0 %	105,9
2021	2. halvår	PGE	35,53	0,03	35,50	1,61	4,8 %	111,0
2022	1. halvår	PGE	37,77	-0,73	38,50	3,00	8,5 %	120,4
2022	2. halvår	PGE			41,50	3,00	7,8 %	129,7
2023	1. halvår	PGE			45,00	3,50	8,4 %	140,7

10.3 Lam – planlagt gjennomsnittlig engrospris

Representantvare lam kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90	-1,3 %	98,7
2016	2. halvår	PGE	67,09	-0,51	67,60	-2,00	-2,9 %	95,9
2017	1. halvår	PGE	64,60	0,00	64,60	-3,00	-4,4 %	91,6
2017	2. halvår	PGE	63,66	-0,94	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2018	1. halvår	PGE	63,78	-0,82	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2018	2. halvår	PGE	64,36	-0,24	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2019	1. halvår	PGE	63,77	-0,83	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2019	2. halvår	PGE	66,08	-0,02	66,10	1,50	2,3 %	93,8
2020	1. halvår	PGE	65,39	-0,71	66,10	0,00	0,0 %	93,8
2020	2. halvår	PGE	65,84	-0,56	66,40	0,30	0,5 %	94,2
2021	1. halvår	PGE	66,71	-0,19	66,90	0,50	0,8 %	94,9
2021	2. halvår	PGE	68,94	-0,46	69,40	2,50	3,7 %	98,4
2022	1. halvår	PGE	72,78	-0,72	73,50	4,10	5,9 %	104,3
2022	2. halvår	PGE			78,50	5,00	6,8 %	111,3
2023	1. halvår	PGE			82,00	3,50	4,5 %	116,3

10.4 Egg – planlagt gjennomsnittlig engrospris

Representantvare egg kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00	0,0 %	98,9
2016	2. halvår	PGE	18,44	-0,16	18,60	0,20	1,1 %	100,0
2017	1. halvår	PGE	18,64	-0,16	18,80	0,20	1,1 %	101,1
2017	2. halvår	PGE	19,05	-0,15	19,20	0,40	2,1 %	103,2
2018	1. halvår	PGE	19,25	-0,10	19,35	0,15	0,8 %	104,0
2018	2. halvår	PGE	19,22	-0,03	19,25	-0,10	-0,5 %	103,5
2019	1. halvår	PGE	19,14	-0,01	19,15	-0,10	-0,5 %	103,0
2019	2. halvår	PGE	19,26	-0,14	19,40	0,25	1,3 %	104,3
2020	1. halvår	PGE	19,41	-0,09	19,50	0,10	0,5 %	104,8
2020	2. halvår	PGE	20,20	-0,10	20,30	0,80	4,1 %	109,1
2021	1. halvår	PGE	20,24	-0,06	20,30	0,00	0,0 %	109,1
2021	2. halvår	PGE	20,68	-0,02	20,70	0,40	2,0 %	111,3
2022	1. halvår	PGE	21,86	-0,34	22,20	1,50	7,2 %	119,4
2022	2. halvår	PGE			23,00	0,80	3,6 %	123,7
2023	1. halvår	PGE			24,00	1,00	4,3 %	129,0